

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 182 | Juny 2020 | Any XVII | 4,25€

La correcció política és una dictadura?

|

Quim Brugué
Salvador Cardús

Antoni Janer

Maria Carme Junyent

Manuel-Reyes Mate

OPINÓ
"Tota una vida"
Àngel Puyol

L'HOME POSTCOVID
Entrevista
a Mireia Cabero

RESIDÈNCIES I CORONAVIRUS
Conversa entre M. Jesús
Goikoetxea i Josep París

QÜESTIONS
ESSENCIALS
El mal

182

LLEGEIX L'ACTUALITAT DES
DEL PRISMA DELS **VALORS**

iQUIOSC.cat

Tot el que t'interessa, ho trobaràs a iQUIOSC.cat
iQUIOSC.cat és el quiosc digital amb la més àmplia oferta de mitjans de comunicació en català. Diaris, revistes, premsa comarcal de pagament i gratuïta al teu abast a www.iquiosc.cat

Descarrega't l'aplicació gratuïta* al teu mòbil o tauleta i emporta't amb tu més de 200 publicacions per llegir quan vulguis i on vulguis.

Els mitjans del país t'ho posen fàcil, fes-te d'**iQUIOSC.cat**

*App disponible per iPad/iPhone (iOS6 o superior) i Android (4.1 o superior)

EDITORIAL

Quan ens hem de mossegar la llengua...

Fa uns anys qualificar una persona de *negre* era ofensiu. Aleshores van aparèixer expressions alternatives com *persona de color* o en el cas dels residents als Estats Units *afroamericans* –encara que no haguessin trepitjat mai l'Àfrica. Ara, en canvi, és justament a la inversa. Cantants, historiadors, filòsofs, polítics i artistes d'origen africà es refereixen a ells mateixos com a *negres* i reivindiquen aquest adjectiu. Encara que segons la Guia de la comunicació inclusiva de l'Ajuntament de Barcelona també se'ls podria anomenar *persona racialitzada*.

Una cosa similar va passar amb les persones *cegues*. Un bon dia algú va considerar que aquest terme, ben genuí, era despectiu i se'ls havia de dir *invidents*. I, en aquest sentit, el món de les persones *minusvàlides* –perdó, *discapacitades*–, s'ha fet ben complex. Però aquests només són alguns exemples de l'actual febre del llenguatge políticament correcte –i no hem fet cap esmena a la qüestió del gènere–, la qual cosa demostra que la correcció política –una actitud de cura i respecte envers els membres de les minories culturals o d'un tipus d'individus que han estat socialment discriminats per raons de gènere, orientació sexual, edat, discapacitat, condició ètnica o creença religiosa– cada vegada exigeix que siguem més primmirats amb tot allò que expressem.

I això ens porta a la gran pregunta: la correcció política en el llenguatge s'ha convertit en una dictadura? La correcció política es va crear com una aposta per la cortesia i la convivència i tenia la voluntat original d'eradicar els prejudicis, però realment avui té aquesta funció? Quants conceptes o temes són actualment neutralitzats perquè no es consideren políticament correctes? Fins i tot, potser nosaltres mateixos ens mosseguem la llengua, ens autocensurem, per no convertir-nos en marginats de la correcció política.

En un món en què els populismes agafen embranzida –les opinions fora de la correcció política van ser el tema més recurrent de la campanya del president dels Estats Units Donald Trump–, quin cost democràtic té això? Una incorrecció política que també agafa ales en espais alternatius, com són les xarxes socials. Creiem que és el moment de parlar d'aquest tema i, si convé, evidentment, ser políticament incorrectes.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**

Codirectors de Valors

LA PROPOSTA DEL MES

“Els europeus funcionem amb esquemes mentals no adaptats al món actual. La supèrbia ens ha impedit reaccionar”

Pedro Alonso

Director del programa mundial de la malària de l'Organització Mundial de la Salut (OMS)

Aquest expert en salut serà el protagonista de la conferència 'La pandèmia i el futur' que el Palau Macaya ofereix 'online' el proper dimecres 3 de juny a través de Facebook Live i YouTube. Recupera-ho a <http://ves.cat/eutR>

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA
Jordi Cussó	14	TENDÈNCIES
<i>Comprar a prop de casa</i>
Judith Vives	26	OPINIÓ
<i>Gènere i correcció política</i>
M. Carme Junyent	36	QÜESTIONS ESSENCIALS
<i>El mal</i>
Ignasi Llobera i Albert Botta
8	ENTREVISTA
<i>Mireia Cabero</i>
Laura Cera	15	OPINIÓ
<i>Aïllament social voluntari</i>
Xavier Serra	28	OPINIÓ
<i>La tirania del llenguatge políticament correcte</i>
Antoni Janer	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS
<i>Harmonia i pau a través de l'esport i la música</i>
10	EL PERFIL
<i>Tom Moore</i>
Ramon Radó	16	LA CONVERSA
<i>Residències de gent gran i Coronavirus</i>
Joan Salicrú	30	OPINIÓ
<i>Diré el que em sembli, petí qui petí</i>
Quim Brugué	39	HISTÒRIES DE PAU
<i>Pallassos sense fronteres</i>
Xavier Garí
11	OPINIÓ
<i>Tota una vida</i>
Àngel Puyol	21	CAPITALISME CONSCIENT
Joan Mora	33	ENTREVISTA
Salvador Cardús
Maria Coll	40	EL CONTE
<i>L'esmorzar</i>
Elisenda Flo
12	DILEMES ÈTICS
<i>Caritat i beneficència en temps de la covid-19</i>
Soraya Hernández	22	MONOGRÀFIC
La correcció política és una dictadura?	42	IMATGE EN CREIXEMENT
Miquel Lleixà		
13	OPINIÓ
<i>Filosofia al capvespre</i>
Alicia García Ruiz	24	ENTREVISTA
<i>Manuel-Reyes Mate</i>
Maria Coll				

Han col·laborat en aquest número

Quim Brugué
Doctor en Ciència Política i de l'Administració i catedràtic de Ciència Política de la UdG.

Antoni Janer
Periodista, filòleg clàssic i autor de 'Mitologia per a profans' (Pub. Abadia de Montserrat, 2020).

Carme Junyent
Professora de la Facultat de Filologia de la UB i directora del Grup d'Estudi de Llengües Amençades.

Alicia García Ruiz
Filòsofa, sociòloga, politòloga i professora de Filosofia de la Universidad Carlos III de Madrid.

Àngel Puyol
Professor de Filosofia moral i política de la UAB i consultor d'Humanitats de la UOC.

Xavier Serra
Professor de Filosofia de l'Ins. Carles Rahola i promotor de la revista 'Filosofia, ara!'.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Àngel Puyol, Begoña Román i Francesc Torralba

COL-LABORADORS Francesc Amat, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Soraya Hernández, Ignasi Llobera, Anna Pagès, Àngel Puyol, Ramon Radó, Begoña Román, Xavier Serra i Judith Vives

IL·LUSTRACIONS Toni Batllori, Javier Bustamante, Raúl Campuzano,

Blanca Gimeno, Judit Navarro, Marc Torrecillas i VisualOmelette
FOTOGRAFIA Miquel Lleixà i Sergio Ruiz

DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
DISSENY GRÀFIC WEB Javi García
IMPRESSIÓ Rotimprès
GERÈNCIA Maria Coll
COMMUNITY MANAGER Toni Rodon
DISTRIBUCIÓ Sgel / Raúl García
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004

ADREÇA
Portal de Valldeix, 17, 2º
08301 Mataró
TELÈFON 620 749 138
FAX 93.798.62.59
MAIL redaccio@valors.org
PORTADA: Raúl Campuzano

VALORS ÉS MEMBRE DE

AMB EL SUPORT DE

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org. Ens trobareu també a Facebook i Twitter.

El preu de la subscripció és de 42 euros anual (onze números) i 35 en format digital. Us podeu subscriure a través de la pàgina web de la revista (www.valors.org) o enviant un correu a subscripcions@valors.org amb les vostres dades de contacte.

8a TEMPORADA

VALORS A L'ALÇA

Analitzem l'actualitat des de l'òptica dels valors

Cada setmana a la teva ràdio local

Valors

Amb el suport de
 la xarxa
comunicació local

L'ACTUALITAT COMENTADA**JORDI CUSSÓ**

Teòleg i economista

Les mesures de distanciament social seran necessàries fins el 2022

La pandèmia ha impedit veure'ns, trobar-nos, i, sobretot, abraçar-nos. Per sort, gràcies a les noves plataformes digitals hem trobat la manera de veure'ns, parlar i compartir, però no és el mateix. Ara podem començar a sortir al carrer, i a retrobar-nos en petits grups, però tot i així encara haurem de mantenir una "distància social". El refrany diu: "d'allò que els ulls no veuen, el cor no se'n dol". Però el sentiment que aquests dies experimentem és justament el contrari: com més absència, més desig de retrobar-nos. Si la covid-19 ha fet augmentar alguna cosa és precisament el desig de la presència. Potser ara el nostre món valori més que mai el fet de menjar junts, banyar-nos al mar, passejar, beure una cervesa amb els amics, conivire. Ves a saber, si l'augment d'aquest desig no esdevindrà l'inconvenient principal per seguir lluitant contra el coronavirus i impedir nous contagis. Però, ara per ara, aquest desig és un bon termòmetre perquè ens adonem de quines coses, i, sobretot, quines persones són importants a les nostres vides.

Ja es debaten les tendències de la nova realitat després de la pandèmia

Per després de la pandèmia ens auguren moltes coses –poques de bones. Sense catastrofismes, amb tranquil·litat, caldrà anar repensant-les totes. Recordo el professor José Luis Sampedro que sempre definia una crisi com "la llarga i lenta reescriptura de dues formes provisionals de món". Doncs, a reescriure! Però abans d'escriure cal llegir i hem de saber llegir bé els nous signes dels temps.

Caldrà fer una lectura pausada, sense escandalitzar-nos ni angoixar-nos. De tota experiència en podem aprendre alguna cosa; tot és important quan es tracta d'edificar una societat més justa i pacífica. Aquesta lectura és vasta i complexa, però això no és excusa perquè només puguin fer-la uns quants. Sense negar que uns tenen més coneixements, més informació i fins i tot major intuïció, aquesta és una tasca que ens pertoca a tots. S'obre un temps d'iniciatives, de creativitat, de preparar nous camins, amb humilitat i molt diàleg social.

Impulsen una Internacional Progressista avalada per 40 intel·lectuals

No tot progrés és vàlid, perquè sovint per assolir certes fines deixem a la vorera destrucció i vides humanes. Teixir ponts d'estimació, de respecte i de comprensió és el camí per edificar un món en pau. Necessitem persones que s'alliberin dels criteris dominats, els que imposa un sistema global neoliberal i d'exploació. Necessitem dones i homes respectuosos envers els drets de les persones, les institucions i el medi social, cultural i ecològic. Persones que esdevinguin referents per a les noves generacions, que facin de la seva feina una lluita perquè sortint del moment present, puguem construir una convivència inclusiva i respectuosa.

Avui més que mai necessitem homes i dones capaços de treballar en pro de la justícia. Al món no només hi ha fragilitat, també hi ha mal. Mal que fem nosaltres i els altres, fruit de l'acció i de l'omissió. Mai podem eliminar completament el mal, però sí que podem contenir-lo, i si ho fem, les persones podrem viure i desenvolupar-nos més lliurement i plenament.

En ple confinament, una multitud es reuneix a Puerto Plata seguint un fals profeta

Moltes persones de bona voluntat creuen que Déu acabarà vencent els problemes que avui tenim. Altres pensen que quan veurem que la industrialització, la tecnologia i els excessos posen en perill la nostra existència, els homes reaccionarem a temps.

Sóc creient i fa temps que sé que Déu no pot alliberar-nos de les nostres càrregues, ni tan sols va alliberar Jesús de les seves. Ell només ens ha promès que ens ajudarà a portar-les. Ara és temps que ens ajudem els uns als altres a portar un pes que ens afecta a tots. No és temps de veure als altres com a enemics, sinó com a amics, com a éssers humans fràgils i vulnerables. Tots iguals.

Ens cal aprendre a fiar-nos de la llibertat i descobrir que aquesta també té una dimensió social, una vessant comunitària, i que sense treure la llibertat personal de ningú podem fer convergir les nostres voluntats per assolir un joiosa col·laboració.

JORDI CUSSÓ**ÀNGEL CASTIÑEIRA****MARIA ROSA BUXARRAIS****BEGOÑA ROMÁN**

Illustrat per
VISUALOMELETTE

L'ENTREVISTA

“La nostra relació amb les persones no és allò que fem junts, sinó el que sentim junts i com ens cuidem junts”

Mireia Cabero

Mai abans havíem hagut de viure un mes i mig tancats a casa. Com ens ha afectat això emocionalment? I a nivell de valors? Ha canviat la nostra manera de veure el món i de viure? Alguns ja parlen d'un home nou, postpandèmia. És exagerat? Hem volgut saber què en pensa Mireia Cabero, professora d'Estudis de Psicologia i Ciències de l'Educació de la UOC i experta en cultura emocional pública.

LAURA CERA

Quins efectes psicològics heu detectat com a conseqüència del confinament?

El confinament ha provocat efectes psicològics perquè ens ha tret de la nostra zona de confort i ens ha canviat els nostres hàbits i rutines. I aquest canvi ha exigut que apliquem els nostres recursos adaptatius. Però la pandèmia, sobretot, ens ha posat cara a cara davant la mort i una mort peculiar perquè s'ha mostrat a través de símptomes físics greus i de soledat. També cal tenir en compte que la majoria de generacions actuals fins ara no havíem viscut mai un procés d'aquesta magnitud, ja que pràcticament hauríem de viatjar fins a la postguerra per trobar un esdeveniment similar a nivell social respecte risc i gravetat. Els primers dies vam observar sobretot desequilibris respecte la dualitat entre la vida i la mort, però després ja vam diagnosticar més depressions reactives, és a dir, persones que no han sabut gaudir del confinament. Persones que no s'han sabut adaptar en un petit espai, la casa, on el més important era el ser que el fer. Per tant, persones que han perdut la motivació pel dia a dia. I també hem observat estrès posttraumàtic.

Podem dir que en major o en menor mesura, el confinament ens ha afectat psicològicament a tots?

Sí, però cal deixar clar que la paraula "afectació" no remet sempre a una lectura negativa. Per exemple, aquests dies estem sentint relats molt bonics de persones que han utilitzat aquest confinament per fer canvis a les seves vides. Aquest confinament en molts casos ens ha provocat veure, reflexionar i prendre decisions molt fidels amb la nostra interioritat.

Durant aquestes setmanes de confinament també hem vist una eclosió de valors (solidaritat, gratitud, col·laboració, proximitat). L'expressió d'aquests valors és puntual o pot ser una tendència?

És complicat fer un pronòstic sobre aquest fet, però fa uns dies escoltava José Antonio Marina i apel·lava allò que l'antropologia cultural ja sap des de fa temps: perquè es produeixi un canvi cultural, primer cal que hi hagi un canvi de valors. I, perquè

això passi, aquest canvi de valors cal que el visqui una massa crítica molt gran. Per tant, avui la pregunta és: quanta gent seguirà aquest nou model? L'experiència ens diu que en situacions de crisi l'adaptació és més ràpida i actualment —com altres vegades en situacions menys crítiques ja havíem observat— la xarxa comunitària està sent espectacular, però no tinc clar que la força de la vida i el ritme diari de la normalitat després no ens tornin a arrossegar. Segur que aquesta pandèmia alguna empremta deixarà, però no sé si serà prou gran perquè a nivell global puguem veure un abans i un després a nivell de comunitat.

Ara, durant un temps, haurem de mantenir una distància prudencial amb els altres. Això quins efectes pot tenir en les relacions?

En aquest moment, els efectes que es puguin derivar del distanciament ja els hem viscut, ja que hem passat d'un distanciament zero a un prudencial contacte. Fins on ens afectarà aquest impacte? No sé sap. Jo vull pensar que la nostra relació amb les persones no és allò que fem junts, sinó el que sentim junts i com ens cuidem junts; per tant, en aquest sentit i sortosament les tecnologies actuals ens han permès estar amb la mateixa proximitat humana, emocional i amorosa que si estiguéssim tots a tocar. De fet, estem veient dues corrents, per una banda persones que enyoren les relacions socials i altres que confessen estar millor amb menys relacions socials. En aquests casos el repte és com, després d'haver-nos adonat d'això, tornem a muntar la nostra vida segons els nostres desitjos.

Després d'aquesta pandèmia ens podem convertir en persones més desconfiades, més porugues?

Després d'un trauma sempre hi ha un procés posttraumàtic, durant el qual apareix sovint la desconfiança, la incertesa, la por, la inseguretat... Però passarà un temps, la vacuna arribarà i aleshores, n'estic segura, que sí que hi haurà un abans i un després perquè ja sabrem que estem protegits.

Hi ha persones que parlen de "l'home postpandèmia". Aquest és un terme exagerat —d'aquí uns anys això serà un record— o després de la covid-19 veurem el

món d'una altra manera?

No crec que la covid-19 sigui un detonant, però si sumem coronavirus, canvi climàtic i Agenda 2030, aquesta pandèmia ens recorda que ha arribat el moment de crear el nou paradigma de la sostenibilitat del qual fa tants anys que se'n parla. I no em refereixo a una sostenibilitat exclusivament planetària, sinó també humana. Gràcies a la covid-19, també hem recordat que aquest nou paradigma vital, social i cultural ha d'anar de la mà de la salut pública, ja que fins ara només el vinculàvem a la cura del planeta; però el planeta el fem les persones i si no cuidem les persones, a nivell físic, espiritual i emocional, ens quedem sense motor de vida. Dit d'una altra manera, cal més inversió en el creixement i no en sostenibilitat.

Per interrompre o allargar el confinament s'han tingut en compte criteris sanitaris i econòmics. S'haurien també d'haver valorat els criteris emocionals?

I tant, sens dubte. En aquest cas, però, tenint en compte que estem davant d'una situació de molta gravetat tant a nivell econòmic com a nivell de salut també entenc que s'hagin prioritzat altres criteris. No sóc la persona més adequada per dir si s'han comès errors. Ara bé, igual que s'ha vetllat perquè l'economia i la salut estiguessin en les millors mans, tinc la sensació que la salut emocional de les persones ha quedat en tercer lloc. I aquesta sí que ha estat una decisió que ha arribat tard. Només observant les experiències d'altres països, s'hauria d'haver generat abans una xarxa de suport psicològic i emocional oficial i pública per donar un suport estratègic, coordinat i transversal a la ciutadania.

EL PERFIL

Tom Moore: La millor batalla del capità Tom

RAMON RADÓ

La primera passa va ser la més difícil". Dies després, quan la seva vida començava a tornar a una certa normalitat, Tom Moore recordava així el començament d'una aventura que l'ha fet famós per tot el món. La primera passa la va fer el 7 d'abril, al jardí de casa la seva filla petita, on viu, a Marston Moretain, un poble de menys de cinc mil habitants de l'est d'Anglaterra.

Amb 99 anys i 11 mesos, Tom Moore es va proposar recaptar diners per la sanitat pública britànica (NHS, en les seves sigles en anglès). Durant deu dies, faria deu voltes diàries al seu jardí, voltes d'uns 25 metres, que Moore recorreria ajudat pel seu caminador: abans de fer cent anys, cent voltes amb l'objectiu de recaptar mil lliures esterlines per recollir fons per lluitar contra el coronavirus.

De fet, era el que ja estava acostumat a fer. Des que es va trencar el maluc, ara fa dos anys, Moore necessita un caminador per moure's i, per recuperar-se de l'operació, la seva família l'animava a fer voltes

“Quan el món necessitava bones notícies, el capità Tom Moore s’ha convertit en una dosi d’esperança”

pel jardí. Es tractava de fer el mateix, però no per la seva salut, sinó per la salut de tots. Aleshores, el Regne Unit era un país amb la població confinada, més de cinc mil morts per la covid-19 i el primer ministre contagiats i ingressats a l'UCI. En un moment de gran estrès per al sistema sanitari, Moore volia tenir un gest d'agraïment per aquells professionals que l'havien cuidat quan va tenir un càncer o quan es va trencar el maluc.

Pensant globalment i actuant localment, aquest enginyer fill de la regió de Yorkshire va decidir no quedar-se quiet i, en plena pandèmia, intentar posar el seu granet de sorra per ajudar des del seu poble. I, de sobte, les voltes de Tom Moore al seu jardí van fer la volta al món.

La història del veterà de la Segona Guerra Mundial que cada dia sortia a caminar vestit amb americana i corbata i amb les medalles penjades a la solapa va saltar a primera pàgina de l'actualitat. Just quan el món necessitava bones notícies, des del jardí de casa, Tom Moore s'ha convertit en una dosi d'esperança.

El 16 d'abril, desè dia, el capità Tom Moore va fer la volta número cent amb televisions d'arreu del món retransmetent el moment i dues fileres de soldats formant per homenatjar-lo. En aquell moment, l'objectiu inicial de les mil lliures ja havia quedat superat i de molt gràcies a les donacions de més de sis-centes mil persones. Però la cosa no va acabar aquí. Passades les cent voltes, la gent va continuar fent donacions a través de la xarxa... i Moore va continuar caminant.

El 30 d'abril, el dia que feia cent anys, el capità Tom Moore, ascendit a coronel honorari, va arribar a la recaptació de trenta milions de lliures, uns 33 milions d'euros, trenta mil vegades l'objectiu que s'havia marcat.

Més de 140.000 persones d'arreu del Regne Unit van enviar una felicitació d'aniversari a Tom Moore, una persona a qui, un mes abans, la majoria no coneixien. Hi havia tantes felicitacions que no cabien a casa de la família Moore i va caldre demanar ajuda a una escola per guardar-les al vestíbul, mentre un grup de voluntaris les classificaven per arxivar-les.

El responsable de Correus de Marston Moretain va explicar que, per culpa de Tom Moore, aquest any havien tingut més feina a finals d'abril que per Nadal.

OPINIÓ

ÀNGEL PUYOL

Professor de Filosofia moral i política de la UAB

Tota una vida

No és una pandèmia per a vells. Aquesta és una frase que d'una manera o altra molta gent té al cap en aquests temps inèdits i agitats. El maleït virus ataca tothom, però s'acarnissa particularment amb la gent gran, amb qui la mortalitat és enutjosament alta. I, per si això fos poc, vénen els experts de les UCI i dels comitès de bioètica a rematar la feina plantejant l'exclusió dels vells davant l'escassetat de ventiladors que han deixat aquests anys de qüestionables retallades sanitàries.

A falta de l'anelhada, però encara llunyana vacuna, el confinament i el distanciament social són les úniques mesures socials que poden pal·liar una tragèdia més gran, convertint la solidaritat en una felicitat aliada de la sort dels més grans; però fins i tot aquest últim i desesperat alè social té els dies comptats. La societat no pot o no està disposada a suportar per més temps la paràlisi econòmica. I no només perquè el poder dels diners estigui ensenyant les seves afilades urpes, sinó sobretot perquè no es pot engabiar durant molt de temps la vitalitat de la joventut i la seva legítima necessitat d'obrir-se pas en la vida. Enmig de la precarietat laboral en què vivim, moltes famílies joves són pobres o freguen la pobresa i, si no porten relativament aviat diners a casa, milers de nens baixaran encara més en l'abisme de la misèria.

Aquests dies, hem avançat èticament a l'haver substituït l'egoisme individual dels temps de normalitat per la solidaritat social. Ho hem vist en la mobilització social i veïnal fabricant mascaretes casolanes i portant menjar als més grans, en l'aplaudiment als balcons, o en la cooperació científica internacional en pro de la vacuna; però aquesta col·laboració social desinteressada té els seus límits. En la nova normalitat, hem de buscar un equilibri entre l'energia dels que estan encara construint el seu projecte vital i la tranquil·litat de la gent gran. La salut pública no pot estar per sobre del conjunt del benestar social, ni pot ignorar que determinades mesures de salut pública a curt termini poden incrementar les desigualtats socials i econòmiques, provocant, a mig i llarg termini, majors crisis de salut que avui semblen invisibles als ulls de la immediatesa.

Hi ha moltes formes d'entendre èticament aquesta pandèmia, i una d'elles sense dubte és a partir del conflicte generacional. Què deuen en justícia els joves als vells, i

aquests a aquells? És una pregunta difícil que avui sobrevola indirectament la ment de la ciutadania i de les persones que prenen decisions crucials, tant en la política com en els centres sanitaris. La salut pública té com a objectiu la bona salut de tothom. Pressuposa amb encert que, en general, la bona salut comunitària millora les expectatives individuals de salut.

Però els experts en salut pública, com és lògic, no tenen una resposta mèdica al conflicte entre generacions quan toca triar entre la salut de la gent gran i la dels més joves. No la tenen perquè el que està en joc és el benestar de la comunitat, que és un concepte més ampli que el de la simple salut, atès que la definició del benestar és un assumpte filosòfic, i perquè el conflicte generacional sobre la salut i el benestar que s'està dirimint en aquesta pandèmia només es pot resoldre amb decisions ètiques sobre el que és més just, sobre el que hauria de ser una societat justa. I, a tot això, no hauríem de preguntar a la ciutadania? En democràcia, els conflictes profunds de valor no els han de resoldre els experts, sinó tots els afectats en condicions d'igualtat. La ciutadania necessita a la ciència tant com aquesta a la ciutadania. I els polítics han de deixar de vociferar per una vegada i escoltar amb humilitat i voluntat de servei, que per això volem que hi siguin.

Àngel Puyol és professor de Filosofia moral i política de la UAB i consultor d'Humanitats de la UOC

“En la nova normalitat, hem de buscar un equilibri entre l'energia dels que estan encara construint la seva vida i la tranquil·litat de la gent gran”

DILEMES ÈTICS

Caritat i beneficència en temps de la covid-19

Contra les crítiques de la patronal i d'altres entitats socials i religioses, el govern espanyol ha aprovat un Ingress Mínim Vital (IMV). Una mesura així és caritat? Perjudica el teixit industrial?

SORAYA HERNÁNDEZ

462

Ingrés Mínim Vital (IMV)

Aquesta serà la quantitat mínima d'euros —la màxima 1.015— que cobraran cada mes unes cent mil famílies un cop aprovat aquest mes de juny l'IMV. El nombre de beneficiaris es preveu que augmenti si les famílies demostren manca d'ingressos i vulnerabilitat econòmica.

En els primers dies de confinament ens preguntàvem com ens enfrontaríem al virus des d'una sanitat desprotegida o a les conseqüències emocionals dels comiats solitaris. Ara, encara esporuguits, arriben notícies sobre la situació econòmica. S'anticipava una crisi que ho faria amb força i ens presenta un escenari cru i poc esperançador: pèrdues massives de llocs de treball, canvis en els drets laborals, dificultats de conciliació, manca d'oportunitats... I això quan una gran part de la població encara no s'ha recuperat de la crisi anterior. La vulnerabilitat és un risc real.

Entre les diverses propostes encaminades a pal·liar les necessitats de les famílies, l'executiu espanyol va proposar un Ingress Mínim Vital (IMV) per a les persones amb majors dificultats. Aquest concepte ha estat criticat per diversos sectors com la patronal per tractar-se d'un ajut que facilitaria "la manca d'interès en la cerca de feina" i per la Conferència Episcopal, amb una argumentació semblant. Malgrat que podria semblar que el color de les crítiques és un de concret, altres institucions socials també han alçat la veu contra una renda

universal per ser una resposta que perpetuaria els problemes en lloc de crear solucions efectives a la pobresa estructural.

I és que en temps de crisi semblaria que es deixa de banda l'evidència científica social i s'aposta per la caritat i la beneficència: bancs d'aliments, possible renda bàsica universal... Aquest fet ens demanda reflexionar sobre la seva pròpia existència en un Estat del Benestar. Aquestes ajudes apareixen perquè el sistema no es capaç de donar resposta a la gran demanda? O interessa perpetuar la pobresa en lloc de replantejar-se un canvi en el model de consum o en els sistemes de producció capitalistes?

Han estat molts els professionals que han treballat durant anys per crear un sistema protector que deslligui els Serveis Socials de la seva concepció de proveïdors de subsistència i els col·loqui en el centre d'una intervenció relacional i apoderadora de les persones. Justament el Treball Social es desenvolupa com a disciplina i professió arrel de l'interès de les pioneres per avançar-se a l'assistencialisme i voler conèixer les causes de la desigualtat per ocupar-se'n des de l'arrel. Però durant la Transició, el Serveis Socials es van configurar con gestors de recursos i encara a dia d'avui són considerats com a tal.

Se senten actualment queixes sobre la importància d'aprovar un pla de treball per poder relacionar els ajuts a processos de canvi (cerca de feina, formació, justificació de la situació econòmica...). Però alhora hi ha veus crítiques que posen sobre la taula el fet que una renda bàsica universal, desvinculada de Serveis Socials i de l'haver de certificar ingressos, facilitaria la desestigmatització de les persones en situació de precarietat. La renda bàsica universal seria, llavors, un tipus de caritat o un sistema evolucionat de protecció de la societat?

En un moment de crisi com l'actual, on organitzacions civils i grups d'economistes han demanat fins i tot suspendre de manera temporal el salari mínim per tal de reforçar el teixit industrial i comercial, seria contraproduent voler esborrar formes benèfiques d'ajuda que arriben on no arriba el sistema? Cal, per tant, demanar a les persones que justifiquin la seva situació de precarietat amb l'estigma corresponent que això suposa? Seria ètic fer-les servir sense control de qui accedeix per universalitzar les ajudes malgrat se sospitès que hi poguessin haver abusos? Semblaria que podria ser equiparable al sistema sanitari públic, sobre el qual no existeixen aquest tipus de reflexions?

OPINIÓ

ALICIA GARCÍA RUIZ

Professora de Filosofia política a la Universidad Carlos III de Madrid

Filosofia al capvespre

Hi ha ocupacions que pocs volen, horaris que ningú desitja, disciplines en què la gent no es matricula en massa i fins i tot coneixements que per definició sempre arriben un dia després de quan els necessites. Podria fer una crítica demolidora del marc universitari que provoca que, mitjançant una sèrie d'atzars i injustícies, molts docents vocacionals que ho donen tot, com si es tractés d'una cançó d'amor, acabin avui en el darrer lloc, o més aviat "fora de lloc", d'una universitat que tendeix cada vegada més a concebre l'ensenyament com a "càpsules de saber" i als professors com a dispensadors de les mateixes. Però avui em ve més de gust parlar de com des d'aquesta excèntrica posició vaig entendre en què consisteix l'ensenyament.

Durant uns anys vaig tenir la "sort" de viure aquesta ironia mitjançant la qual, com afirma un proverbi xinès, "ens castiguen els déus quan ens concedeixen els nostres desitjos", o "Déu riu quan li expliquem els nostres plans", segons l'enginyós conte rabínic. En fi, com deia, vaig tenir la dubtosa sort de dedicar-me a ensenyar filosofia a última hora de la tarda per un sou irrisori amb el qual encara malviuen massa companys precaris a les nostres universitats. Vaig ensenyar molts cops a aquella hora en què els contorns de la ciutat es difuminen i en què un troba certa sintonia per preguntar-se per la forma de les coses i per les seves condicions de possibilitat. Per tant, el moment perfecte per als temes propis de la filosofia.

Aquells capvespres al Raval no només exercien fascinació sobre els múltiples escriptors de la ciutat sinó també sobre qualsevol professor i sobre qualsevol estudiant aspirant a pensador que s'asseia en aquelles aules de la Facultat de Filosofia. És inevitable que en esmentar el capvespre i la filosofia un evocui el passatge on Hegel sosté melangiosament que la filosofia és un saber que sempre arriba tard: "Quan la filosofia pinta amb els seus tons grisos ja ha envellit una figura de la vida que les seves penombres no poden rejuvenir, sinó només conèixer; el mussol de Minerva només alça el seu vol en l'ocàs". Com l'estoic o l'epicuri que sempre vaig desitjar infructuosament ser, en entrar puntualment a classe sovint pensava que si els déus se'n reien de tu, tu podies venjar-te i riure-te'n d'ells. I és veritat que, en aquell moment, a les meves classes rèiem molt, concretament i sovint, dels vanitosos déus i ídols de la ciutat, com els va anomenar Francis Bacon. Entre rialles

i malenconia, entre converses infinites i angoixes quotidianes, aquell temps va ser un bon temps que encara enyoro.

En aquesta setmana de l'anomenat desconfinament, darrera l'ombra de la mort i del dolor que ens ha arrasat, un dels pocs moments de pau d'esperit que es poden trobar és passejar pels parcs acabats d'obrir. En el primer dia de la fi del confinament m'he acostat a contemplar una d'aquestes escultures de jardí amb les quals ningú es fixa. Però, sorpresa, és una imatge dedicada a la figura del mestre. Està formada per dues figures, un nen subjectant un llibre i un adult que, amb la mà a l'espatlla, guia la seva lectura com podria haver guiat el seu caminar amb la mateixa posició protectora. Allò que més em crida l'atenció, com sempre em passa, és el gest mínim que dona gràcia a la composició, en aquest cas la manera en què la mà del professor es posa delicadament sobre l'espatlla de l'infant. Tot el sentit de l'escultura descansa sobre aquest lleu contacte físic entre educador i educat, en la manera en què es representa la tutela, aquests noms sota els quals es desplega i eleva el que anomenem ensenyament, per sobre de la mera transmissió de continguts.

Avui, que tants i tants professors hem donat, seguim donant i donarem tot el que calgui perquè continuï la formació dels nostres estudiants, ens trobem sumits en una angoixa mitigada per l'alegria de trobar-nos amb els nostres estudiants que troben a faltar, segons ens diuen, les classes presencials. Aquesta inquietud es deu a la insensatesa de suggerir que el breu fil de comunicació virtual amb el qual ens aferrem al retrobament, en aules inexistents on no podem veure la cara dels nostres estudiants, es podria convertir en un nou paradigma educatiu.

Jo sé que la pantalla mai substituirà aquells capvespres del Raval i la majoria dels professors també ho saben. Em pregunto qui riurà a les classes virtuals o xerrarà als passadissos. Totes aquestes coses fan del temps de l'ensenyament un temps per a la vida i confio, espero i somio que ho sapiguem valorar abans que els passos fets fins ara es converteixin en permanents. Vulguin els déus que, per una vegada, el coneixement i la valoració adequada del que teníem permeti que el mussol de Minerva no arribi irreparablement tard.

Alicia García Ruiz és filòsofa, sociòloga, politòloga i professora de Filosofia política a la Universidad Carlos III de Madrid

TENDÈNCIES

Comprar a prop de casa

La pandèmia ha fet que molts ciutadans hagin redescobert els valors del petit comerç: seguretat, especialització, experiència, bon tracte, confiança i sostenibilitat, entre molts altres.

JUDITH VIVES

en col·laboració
amb Finques Pous

Fa tres mesos ni ens ho haguéssim plantejat. Però ara, mentre anem superant les fases de la desescalada, ens trobem que el comerç de proximitat s'ha convertit en una tendència a l'alça. Amb les grans superfícies tancades i més temps per destinar a comprar productes essencials, moltes persones han redescobert el plaer de consumir al petit comerç.

En primer lloc, per una qüestió de seguretat. A les botigues petites és més fàcil mantenir les distàncies i garantir la higiene. En termes general, el tracte també és molt més proper i càlid. Per últim, és clar, hem pogut redescobrir la qualitat que ens ofereixen els comerços de proximitat, l'especialització i l'experiència.

Així, el comerç de proximitat que vivia abans de la crisi un moment de reestructuració, pot sortir beneficiat de la situació. Segur que hi haurà qui seguirà preferint comprar en grans superfícies impersonals o per internet. Fins i tot en això les petites botigues de barri s'han espavilat aquests dies, i han trobat la manera de poder oferir serveis a distància ni que sigui posant en marxa solucions tan simples com un servei d'atenció per WhatsApp.

Els experts avisen que el consum de proximitat afavoreix l'economia, l'ocupació i l'emprenedoria local. En la crisi econòmica que ja albirem, serà necessari apostar per aquest tipus de comerç. Serà un *win-win* també per als consumidors, que guanyaran una atenció més personalitzada, un

assessorament més proper i més garanties, confiança i seguretat.

A més a més, els petits comerços contribueixen a la vida dels barris i repercuteixen en el benefici de la comunitat. Només cal pensar amb la tasca voluntària que fan moltes petites botigues, que tenen cura de les persones grans que viuen soles. A nivell de sostenibilitat, i amb la crisi climàtica que també ens amenaça, el retorn al comerç de proximitat pot ser una bona mesura pal·liativa pel planeta.

Ara moltes campanyes institucionals ens recorden la importància de donar suport al comerç local, i sorgeixen noves iniciatives d'impuls als productes "km 0". Tot plegat esperem que faci sorgir també un consumidor més compromès amb l'economia local, més exigent amb la qualitat dels productes que consumeix i més conscient amb la sostenibilitat econòmica i ambiental.

MÉS CONTROL SOBRE EL PREU I LA QUALITAT

Un cop superada la pandèmia del coronavirus, un 58,9 per cent de la població preferirà buscar productes de proximitat, segons es desprèn de les dades del baròmetre *Consum i compra dins i fora de la llar*, publicat per AECOC Shopperview en col·laboració amb l'agència 40dB. Aquest informe indica que els consumidors també tindran un control més gran sobre els preus i la qualitat dels productes.

OPINIÓ

XAVIER SERRA

Professor de Filosofia de l'Institut Carles Rahola de Girona

Aïllament social voluntari

Hem estat sols. Hem sobreviscut aïllats. I ho hem fet voluntàriament, tot i que les normatives també ens hi empenyien. La recent experiència humana comuna —no només a escala local o propera sinó realment global—, enmig de la covid-19, ens permet reconsiderar si la “sociabilitat” humana és realment essencial o bé un simple tret freqüent de la nostra “manera de viure”.

D'egoistes, solitaris, ermitans, tímids, etc., n'hi ha hagut i n'hi haurà sempre. No és el cas de la majoria dels humans, ja que —en circumstàncies no excepcionals— formem famílies, tenim amics, endeguem associacions, establím vincles, viatgem a llocs diferents de casa nostra i, en general, ens agrada estar enmig de la gent. Revisant l'hivern i la primavera del 2020, m'he preguntat: podríem viure sempre “separats”?

Aristòtil insistia —com tants grecs des de l'inici de la filosofia— en el caràcter naturalment social de l'ésser humà. A més de ser un “fet”, el solem justificar per la fragilitat biològica, el desenvolupament del llenguatge, la distribució del treball i un munt d'altres arguments consistents. Altres —Hobbes, Locke, Rousseau— van teoritzar que, tot i certa base sociobiològica, la vida cívica era fruit d'un hipotètic “pacte”, una mena de contracte posterior a l'imaginari estat “natural”. Família, amistat o empresa podrien ser aleshores “invents humans”, no espontanis. Deixant de banda aquestes rellevants teories filosòfiques, què en pensem d'aquest “aïllament social voluntari” (ASV) al qual hem estat sotmesos?

Aquest “no-contacte” entre algú i la societat es podria considerar com una patologia; no és el cas. Tampoc té a veure amb certes estones de solitud, que tots hem necessitat. Aquest ASV és estimulat heterònomament però fonamentalment “autònom”, voluntari. De durada incerta, genera certa angoixa: no en tenim pas tot el control. És cert que no hem estat engarjolats, però respon a un terrible i sòlid imperatiu categòric: és un “deure”, de manera que seria irracional —“immoral”, diria Kant— no obeir-lo.

Les dades víriques no acostumaven a dur a l'aïllament social global. Les persones ens podem excloure per violència domèstica o crisis familiars, discapacitats o pèrdua de vista o audició, el fet de residir —pel que sigui— sols a un habitatge, l'atur o l'envelliment,

certes adversitats socials greus o de transport, i més recentment també per l'esclat digital. I ara, per por a la covid-19!

És més fàcil ser un Robinson Crusoe o un Chuck Noland (en Tom Hanks fent de naufrag, a la pel·lícula de Zemeckis) que un Tarzan o un Mowgli: encara sort que el recent aïllament ens ha agafat ja grans o bé envoltats d'una família i d'accés “wifi” (entreteniment i informació). Si no, s'ho imaginem?

Si suposéssim —només com a experiment mental— un ASV permanent, en descobriríem conseqüències dramàtiques: afectives, per la no compartició de sentiments i pensaments; de desenvolupament relacional; d'autoestima i sentit del dia a dia, etc., a part del drama econòmic i d'abastiment. Força sociòlegs havien denunciat Internet i els mòbils com a causa d'aïllament social perquè afavorien activitats sense interacció física amb el món. En canvi, ara són una esperança. De fet, la creativitat, la tecnologia i la psicologia positiva ens han mantingut desperts en les setmanes de “distanciament social” viscudes. És clar que necessitem fer petons, abraçar-nos, mirar-nos als ulls de debò i fins i tot manifestar-nos plegats o trobar-nos a festes i fires: per això confiem que aquest ASV sigui només “temporal”.

Xavier Serra és professor de Filosofia de l'Institut Carles Rahola de Girona i un dels promotors de la revista 'Filosofia ara!'

“Força sociòlegs havien denunciat Internet i els mòbils com causa d'aïllament social; en canvi, ara són una esperança”

LA CONVERSA RESIDÈNCIES I CORONAVIRUS

— La depreciació social de la gent gran ha augmentat moltíssim; cal aturar ja la gerontofòbia.

— Cal recuperar el respecte que s'ha perdut cap a la gent gran; si som on som és gràcies a ells.

MARIA JESÚS GOIKOETXEA

(Mungia, Biscaia, 1961) és doctora en Drets Humans i llicenciada en psicologia i teologia per la Universitat de Deusto, al País Basc, és màster en bioètica i ètica per a la construcció social. Professora d'ètica també a Deusto, és membre de diversos comitès d'ètica i assessora del govern basc i la Diputació de Biscaia en temes d'ètica i serveis socials. Els últims anys ha treballat aspectes com el bon tracte i maltractament, i autonomia i dependència.

JOSEP PARÍS

(Barcelona, 1963) és infermer especialista en Infermeria geriàtrica i gerontològica. Ha estat director de la Residència Assistida Santa Rosa a Mollet del Vallès i és director de desenvolupament corporatiu a Serveis Funeraris de Barcelona-Mémora. Comparteix els seus pensaments sobre l'envelliment, les cures, la gestió de les emocions i com trencar el tabú de la mort al blog www.catadevida.com.

A les residències d'avis han mort gairebé vint mil persones, segons dades de finals de maig, una part molt important –alguns parlen de dos terços– de les defuncions per Coronavirus. Un gerro d'aigua freda que ha fet emergir una realitat que no acostumem a tenir en compte i sovint volem amagar.

**MODERAT PER
JOAN SALICRÚ**

Les xifres de morts en les residències de gent gran creuen que evidencien una mala relació de la nostra societat amb aquesta realitat? O són simplement un fet lògic tenint en compte la concentració absoluta de persones d'edat que hi resideixen?

MARIA JESÚS GOIKOETXEA —Jo crec que la realitat del que ha passat visibilitza quelcom que estava ocult però que ja ocorria prèviament. La mala relació entre els sistemes sanitaris i de serveis socials en relació a les cures de les persones grans en els centres residencials i els problemes de coordinació entre els dos sistemes eren previs. En aquest moment tot això s'ha evidenciat per l'aparició d'un virus tan terrible com aquest i tant difícil de controlar.

JOSEP PARÍS —Hi estic d'acord. El que s'ha evidenciat precisament és la fragilitat del sistema d'atenció a la gent gran que està institucionalitzada, situació que s'afegeix a la fragilitat que les mateixes persones grans ja tenen de per si, en determinats segments d'edat. Cal pensar que la realitat del món de l'atenció a la gent gran institucionalitzada ha canviat molt, en els últims anys: hi ha un percentatge elevadíssim de persones grans que estan ingressades que són molt fràgils, cosa que potser fa vint o 25 anys això no passava. Aquesta situació

—com altres que hi ha hagut, perquè les persones grans que moren per fragilitat o quan hi ha una campanya de grip més agressiva també suposen xifres molt elevades— s'ha concentrat molt en el temps i ha posat sobre la taula aquesta doble fragilitat. De fet, fins i tot jo diria triple fragilitat, perquè en l'àmbit de l'atenció a la gent gran, els professionals de l'àmbit de la geriatria i de la gerontologia en ocasions són els parents pobres del sector.

M.J.G. —És cert que moltíssimes persones grans que estan en residències són persones fràgils o molt fràgils, i probablement no tenia sentit un tractament intensiu o ingressar en un hospital d'aguts si es contagiaven i es posaven greus, però jo voldria reflexionar sobre la falta d'atenció sanitària en general cap a aquestes persones, en la mesura que anteriorment a la covid en realitat ja vivien confinades i discriminades. Penso que s'ha trencat el pacte social intergeneracional que teníem en la mesura que les persones grans dependents són separades de la seva comunitat natural i confinades en centres. I aquest confinament excloent, unit a la seva pròpia fragilitat i a la falta de polítiques i estructures socio sanitàries per atendre aquesta realitat, han provocat el desastre.

Recordo que les polítiques que s'han posat en marxa durant aquestes setmanes han estat per a hospitals i per a l'atenció primària; els centres de gent gran no hi estaven inclosos. És per això que cal lamentar no només el gran nombre de morts que hi ha hagut, que és molt greu, sinó com de malament han mort aquestes persones per falta d'atenció pal·liativa en molts centres que depenien del sistema sanitari.

J.P. —Hi coincideixo del tot. Com de malament han mort, el mal que han pogut patir en els seus últims dies de vida, perquè en molts casos no hauran entès res, per la seva pròpia fragilitat o pels processos d'alzheimer o demència que ja poguessin tenir... no hauran entès perquè aquelles rutines que seguien se'ls han trencat, perquè aquella cara coneguda l'han deixat de veure... pensar en tot això és una situació molt dura, tant si ens posem a la pell de les persones que ho han pogut viure com en la dels professionals que estaven allà, que no estaven preparats per a aquesta atenció de catàstrofe. Perquè hem passat a ser un sistema sanitari de catàstrofe, en el qual els professionals estaven poc preparats. Parlem d'un sector que està abandonat per les institucions, on les ràtios —la relació entre residents i professionals— són sovint penoses, on no hi ha una excessiva qualificació... Aquesta situació ens ha enxampat absolutament desprevinguts i, en canvi, marcarà el nostre present i sobretot el futur. Probablement també es descobrirà alguna vocació oculta, eh? No tot serà negatiu...

M.J.G. —Totalment d'acord. Jo crec que els professionals dels serveis socials en general i dels institucionalitzats específicament han estat els autèntics herois d'aquesta pandèmia.

—En quina mesura el que ha passat en les residències els ha sorprès? S'ho esperaven?

M.J.G. —En el meu cas sí que ha estat una sorpresa en el sentit que jo confiava en què la discriminació sanitària no fos tan greu. I sí que ho ha estat. L'àmbit de les residències és al qual més tard han arribat les EPIs, els tests, l'atenció primària, el que més s'ha trigat en organitzar... ha estat una sorpresa el poc suport que han tingut els centres residencials en general. També ho ha estat la resposta que s'ha

—Cal lamentar el gran nombre de morts i també com de malament han mort, per falta d'atenció pal·liativa en molts centres que depenien del sistema sanitari.

donat a tot el que passava des de les polítiques públiques, que ha estat l'aïllament i prou. Sense cap tipus de valoració, simplement pensant que l'aïllament era innocu, que no ho era, i molt menys en les persones grans institucionalitzades... de manera que el patiment ha augmentat.

La raó de fons de tot el que estic explicant és el model que hi havia: un model aparentment sanitaritzat, que els permetia a les polítiques sanitàries i al sistema sanitari entendre que les persones dels centres de gent gran estaven efectivament ateses. I no era així, ni hauria de ser així, segons el meu parer: no crec que la solució sigui augmentar la sanitarització. El model vigent "aparentment sanitaritzat", ha permès al sistema sanitari oblidar tota aquesta població de la xarxa universal

gratuïta que assegura el dret a l'assistència sanitària als ciutadans d'aquest país, i la realitat que ha emergit és que ni els professionals estaven prou preparats ni els recursos eren suficients. Cal destacar que persones que estaven en els seus domicilis, amb situacions de dependència similars... han tingut unes taxes de mortalitat molt menors! Amb el mateix nivell de fragilitat, resultats molt diferents. La fragilitat no ho explica tot, vaja: el confinament dels centres i l'exclusió de les persones que hi viuen també hi té alguna cosa a veure.

Josep, Maria Jesús Goikoetxea parla clarament de "discriminació sanitària" per part de sistema cap a les persones que viuen a les residències. Coincideix amb la seva apreciació?

J.P. — El fet d'haver estat els últims indrets on s'han posat mitjans i en els quals s'ha focalitzat l'atenció... ha suposat una discriminació, sigui sanitària o no. I sí, és cert, no s'ha de sanitaritzar el món de les residències però sí que s'han de dotar dels professionals idonis per atendre aquestes persones: el fet que hi hagi un professional de la salut dirigint, optimitzant, cuidant les polítiques d'aquesta residència no significa necessàriament que parlem d'una sanitarització. De vegades es planteja: bé, és que en les residències no té perquè haver-hi oxigen. Ja, però és que persones grans que estan sent cuidades a casa tenen oxigen al seu domicili. Doncs si el seu domicili és la residència... n'han de poder tenir.

A mi sí que m'ha sorprès la rapidesa i la virulència del virus. Ningú s'esperava la rapidesa dels contagis en les residències; jo almenys no m'ho esperava. Crec que no hi va haver capacitat de reacció institucional i en alguns casos també vaig percebre una mena de vergonya en determinats centres en poder reconèixer que havien persones infectades per la covid-19. Els preguntaves a alguns d'aquests centres els percentatges de persones que podien tenir els símptomes... i era com reconèixer que hi havia alguna cosa que no funcionava i que era millor dir que no tenien a ningú afectat. Després s'ha vist que no era així i hi ha hagut xifres d'escàndol.

M.J.G. —Estant d'acord en el gruix del que deies ara, Josep, sí que difereixo en una

qüestió: la covid-19 no la coneixia ningú i per tant no era capaç de tractar-la cap professional d'un mitjà residencial, per molt que estigués ben format en geriatria. Per tant, el fet que hi hagi una dotació correcta dels centres residencials en relació a les necessitats que tinguin les persones no pot en cap cas suposar un abandonament per part de les institucions sanitàries de les situacions que sorgeixen. El millor geriatra no sap tractar la covid-19. Ni el millor gerontòleg ni el millor infermer. Al món hospitalari s'ha anat aprenent, a poc a poc, com tractar-la, però això no s'ha traslladat a les residències. I el que no podem és seguir pensant que els centres residencials han de tenir la responsabilitat sobre l'atenció sanitària, perquè això suposa una clara discriminació per a les persones que hi viuen. Una discriminació doble: ser exclòs de la seva comunitat natural i ser atès per un sistema (en l'atenció a la dependència) de copagament en lloc de per un d'universal. Cal dir-ho clarament: les necessitats sanitàries davant d'una malaltia nova de qualsevol ciutadà s'atenen en el medi sanitari; no s'atenen al medi residencial depenent dels Serveis Socials. Una altra cosa és que si una persona és molt fràgil no tindrà sentit traslladar-la per a un tractament agut, treure-la de la residència, i haurà de ser el mitjà sanitari el que s'acosti i decideixi si cal fer una hospitalització al domicili, establir cures paliatives... La sortida d'aquesta crisi pot ser una gran sanitarització, la qual cosa vol dir més exclusió de la gent gran, que ja està sent exclosa; el nostre model és d'exclusió.

J. P.— Mira, ara parlo com a exdirector d'una residència geriàtrica durant nou anys, una residència pública, amb gestió privada, on teníem infermera 24 hores al dia. Si tu tens personal qualificat que sap el que és una malaltia infecciosa –encara que sigui desconeguda–, si té els mitjans sap com tractar-la, perquè en les residències hi ha hagut en altres moments persones ingressades amb malalties d'aquest tipus i que s'han pogut tractar. En aquest sentit sí que és veritat que la velocitat amb què ha passat tot ens ha passat per sobre. Per tant en aquest punt jo sí que discrepo amb la Maria Jesús perquè crec que, tenint professionals de la salut competents, formats i qualificats, es poden solucionar molts

problemes de salut que existeixen en una residència. La línia entre el que és sanitari i el que és social és molt fina, és individual perquè funciona diferent en funció de cada persona i perquè la percepció de la persona ingressada també és diferent en cada moment. Sí que coincideixo en què ara no crec que sigui el moment per sanitaritzar les residències però és que les residències de persones grans no són aquells espais substitutoris de la llar dels quals ens parlaven fa quinze o vint anys; la realitat és una altra. I és una altra perquè les pròpies institucions, abans de la pandèmia, ja eren unes institucions maltractadores de la gent gran, perquè el fet que una persona amb un nivell de dependència determinat, amb una fragilitat determinada, hagi

— Hem passat a ser un sistema sanitari de catàstrofe, amb professionals que estaven poc preparats. Cal tenir clar que parlem d'un sector que està literalment abandonat per les institucions.

d'estar esperant durant mesos o anys a què li facin una valoració, a què li adjudiquin un servei d'atenció a domicili, a què li puguin adjudicar una plaça pública de residència... ja era una discriminació. Sí d'alguna cosa espero que hagin pres nota els responsables polítics és de no seguir maltractant la gent gran d'aquesta manera ni als professionals que treballen amb ells. I també de la necessitat que un professional d'aquest àmbit cobri igual en una residència que en un hospital. Les discriminacions afecten transversalment molts dels elements que integren una residència. Jo –sóc pessimista–, dos mesos enrere deia que no vivíem en una societat cuidadora perquè aïllem la dependència, la mort, la fragilitat... i en canvi aquests dies sí que hi ha iniciatives que m'han donat una mica de llum i em fan pensar que la societat s'ha tornat cuidadora, perquè ens hem preocupat dels que tenim a prop... ara, no sé quan ens durarà, això, també cal dir-ho.

Com ho veu María Jesús Goikoetxea? És optimista respecte un possible canvi de l'estat d'opinió en relació a les residències per part de la societat i de les administracions?

M.J.G.— M'agradaria anar una mica enrere. El sistema sanitari funciona d'una manera determinada i el valor fonamental n'és la salut; la resta de drets queden limitats per aquest. El sistema de Serveis Socials, en canvi, no protegeix la salut: en aquest cas el valor fonamental és la interacció social, perquè desenvolupa o protegeix l'autonomia d'aquesta persona intentant garantir-ne la seva inclusió. Bé: la persona gran és molt fràgil i necessita les dues coses, d'acord. No estic, com deia, en contra de la dotació sanitària a les residències per a les activitats de manteniment de la salut, però sí que es pagui a través del copagament. Aquí és on hi ha la discriminació. Lògicament, quan el valor salut entra en un medi on el valor prioritari no és la salut, ha d'aprendre a funcionar d'una altra manera: un no viu en un hospital, viu en una residència, viu a casa i a les nostres cases no sempre la salut és el prioritari –hi ha vegades que mengem el que no convé o no ens prenem la medicació adequada–. On vull anar a parar? No es pot tenir una persona durant 2 o 3 anys, els que visqui, en un hospital o quasi hospital que protegeix la seva salut, amb la resta de drets limitats, com si

— No podem seguir apostant per models que limiten la llibertat, la intimitat, la propietat... en centres que ho donen per fet quan són persones dependents

estigués en una pandèmia permanent. La satisfacció de vida d'aquestes persones és dolenta i també la seva qualitat de vida.

J.P.—Jo no he comentat res sobre el tema econòmic: estic totalment d'acord amb tu. Però sí discrepo en relació al que deies del valor prioritari. Per a mi no és un valor prioritari, la salut; ni en un hospital ni en una residència: la salut és un valor universal. També és una qüestió de criteri: la salut no és la glicèmia, ni una dieta hipocalòrica o menjar un triturat. Va molt més enllà.

M.J.G.—O estar en un saló permanentment rodejat de vint persones, sense donar cap valor a la privacitat...

J.P.—Absolutament d'acord. En la realitat

en la qual vivim, o tornem a situacions de terceres i quartes generacions a casa –que és una possibilitat encara que la veig molt llunyana–, o ens haurem de creure que per a les persones que viuen en una residència aquest és la seva llar. I si ens els creiem llavors hem de canviar molts paradigmes.

Per acabar: quines reflexions ètiques podem treure del que ha passat, tot i que encara estiguem dins de la pandèmia?

M.J.G.—En primer lloc, la necessitat d'una major professionalització del personal dels centres, tant des d'un punt de vista tècnic com ètic, precisament: en el camp de la gent gran aquest em sembla fonamental. I això també s'ha de reconèixer en els seus sous. En segon lloc: cal fer un esforç molt gran perquè, com diu Adela Cortina, la gerontofòbia no avanci més; l'hem d'aturar. En aquesta crisi ha augmentat moltíssim la depreciació social a la gent gran. He sentit molts comentaris respecte la poca utilitat que tenen “els vells” o preguntant-se: “Si no són útils... per què gastarem cinc respiradors en ells?”. Una tercera qüestió és la inclusió: no podem seguir apostant per models excloents, que limiten drets com la llibertat, la intimitat, la propietat, la informació, la imatge... hi ha centres que donen per fet que tot això està permès quan una persona és dependent o discapacitada. L'ètica, com a desenvolupament dels valors morals que respectin la igual dignitat de les persones, i

— O tornem a situacions de terceres i quartes generacions a casa o ens haurem de creure de veritat que pels que viuen en una residència aquest és la seva llar.

conseqüentment la seva estima i bon tracte, ha de ser el pilar de tot això.

J.P.—Cal trencar els estigmes que s'hagin pogut posar sobre de la taula, recuperar el respecte cap a la gent gran, que aquests dies s'ha perdut. Cal subratllar els èxits dels que ens precedeixen: si som on som és per ells. En relació a això, ara tenim una gran oportunitat amb els nens: és possible que hagin patit la mort d'un avi o de l'avi d'un amic i és important treballar ara amb ells per recuperar aquest respecte. També espero que les institucions hagin après que el sector de la gent gran no ha de ser lucratiu i estar en mans d'empreses privades que són autèntics hòldings, als quals els és igual la ràtio o la qualificació dels professionals.

CAPITALISME CONSCIENT

Joan Mora: “Beneficis sí, però no a costa de sofriment aliè”

El fundador i director de l'empresa Kriter Software defensa la importància i els fonaments de la filosofia del Capitalisme Conscient en una crisi econòmica com l'actual.

REDACCIÓ

amb el patrocini de la
Fundació Capitalisme Conscient

En una empresa com Kriter Software com s'apliquen els pilars del Capitalisme Conscient?

El nostre propòsit com a empresa és que els nostres clients aconseguixin el seu objectiu i, per tant, els hem de conèixer tant com puguem. Per aconseguir-ho, necessitem l'escolta activa i la plena consciència de les persones que formem l'equip. Això no s'aconsegueix si hi ha patiment per no poder compaginar la feina amb les necessitats personals i familiars, si no et sents valorat o valorada professionalment, respectat com a persona o si no hi ha adaptació i respecte per les creences espirituals de cadascú, etc. Procurem també col·laborar en projectes solidaris, globals o de la comunitat local, en la mesura que ens és possible. Apliquem molt l'autogestió i això ens dona bons resultats tot i que, en una orientació de 24 hores/7 dies la setmana, també ens exigeix molt, de vegades massa, i en això també hem de ser autocrítics. Tenim encara un llarg camí per recórrer pel que fa a la “desconnexió laboral” en aquest món hiperconnectat que busca la immediatesa.

En un món cada cop més tecnològic i digital, la consciència quin paper hi juga?

La qüestió és centrar-se en allò que volem ser, sense entrar en els espais d'intimitat de ningú. No ens ha d'impactar tant quin moment vivim sinó la nostra voluntat de ser, sense provocar sofriments ni càrregues externes. Si amb les nostres accions podem millorar la vida dels altres, sens dubte ens sentirem millor.

En aquesta nova crisi econòmica provocada per la covid-19, el moviment Capitalisme Conscient què hi pot aportar?

El sistema actual ja no és capitalisme. És una salvatjada! Fa anys que vam abandonar aquell model que aportava prosperitat a cada vegada més persones. Avui vivim un capitalisme especulatiu que empobreix espiritual i materialment les persones i ho fa explotant la cobdícia i altres baixeses humanes. Ens hem deixat portar per la maximització dels beneficis sense tenir en compte els estralls que causem al nostre voltant. Des de Capitalisme Conscient prediquem que el nostre benestar no ha de ser a costa dels altres. Tant senzill i antic com: tractem igual com ens agradaria ser tractats. Això és l'ètica. Per tant, sigui quin sigui el nostre paper dins l'empresa, hem de rebre un tracte digne i la compensació justa pel nostre esforç. Aquesta filosofia ha d'arribar a tot l'entorn (proveïdors, clients, inversors, treballadors, comunitat, medi ambient, etc). Fins i tot s'ha de ser respectuós amb els competidors, perquè ens ajuden a millorar. En definitiva, beneficis sí (sense guanys no hi hauria impostos i com a conseqüència tampoc serveis públics), però no a costa de sofriment aliè.

En una crisi com l'actual és bo que les empreses es qüestionin el seu propòsit?

El primer pilar del Capitalisme Conscient és el propòsit superior. Fixem-nos com el coronavirus ens ha canviat el focus. El proveïment de les necessitats bàsiques de les persones ha passat a ser l'objectiu i no el benefici. Aquest és un propòsit superior!

Si l'emprenedoria es fa des d'un lideratge conscient i amb propòsits elevats, la conseqüència és una cultura conscient que guia tots les accions de la qual participa l'empresa.

La filosofia Capitalisme Conscient se centra en l'empresa. Avui ens manquen líders conscients també en altres àmbits?

Fixem-nos que si canviem empresa per institucions (Parlament, Govern, Ajuntament, etc), si canviem inversor per ciutadà, treballador per funcionari, competidor per partits polítics, etc... Tot és el mateix. Tots els àmbits de la vida necessiten un abordatge conscient. Aquest és un procés transversal que ens aporta però també ens obliga a tots, individualment, a ser actors reflexius: administradors i administrats.

MONOGRÀFIC

La correcció política és una dictadura?

Es va idear per fer front als prejudicis i a la discriminació, però avui les seves conseqüències són diverses

|
ENTREVISTA
“Per escapar de la tirania de la doxa, res com el judici”
M. Reyes Mate

|
OPINIÓ
Maria Carme Junyent
Gènere i correcció política

|
OPINIÓ
Antoni Janer
La tirania del llenguatge políticament correcte

|
OPINIÓ
Quim Brugué
Diré el que em sembli, peti qui peti

|
ENTREVISTA
“Discutir la correcció política et posa ‘fora de la llei’”
Salvador Cardús

Dibuixant sobre el tema

TONI BATLLORI

La correcció política és una dictadura?

MANUEL-REYES MATE

“Per escapar de la tirania de la doxa, res com el judici”

Conversem amb Manuel-Reyes Mate (Premi Nacional d'Assaig, 2009), un dels filòsofs espanyols que més ha reflexionat sobre la dimensió política de la raó i sobre el paper de la memòria.

MARIA COLL

En quin moment de la història hem de trobar l'origen de la correcció política?

L'expressió *political correctness* apareix a principis dels 80 als Estats Units per denunciar la pretensió hegemònica de la revolució conservadora que volia entronitzar el neoliberalisme com “la fi de la història”. Anècdotes a part, la correcció política sempre ha existit, però amb altres noms. Nietzsche, per exemple, parlava de l'Aïdos, definida com “l'emoció o el terror d'ofendre als déus, als homes i a les lleis eternes”. Sinònims? El “què diran”, la doxa, les regles per a triomfar... Sempre ha existit un estereotip sociocultural imposat per la majoria que constreny la conducta dels altres.

En general, en el pensament políticament correcte es tenen més en compte les emocions que la raó i la lògica?

Recórrer a les emocions és fonamental per neutralitzar la racionalitat crítica. Christiane Rochefort, l'autora de la famosa novel·la *El repòs del guerrer*, explica que es va quedar sense publicar quan va decidir escriure no per generar plaer sinó per generar reflexió. Però el pensament políticament correcte no és ingenu. Té una estratègia teòrica,

basada en el càlcul o en allò que els filòsofs anomenen la raó instrumental. A Teresa d'Àvila, per exemple, la volien fer, després de la seva mort, santa i doctora. Doncs bé: per aconseguir-ho van haver de fabricar-li una biografia a l'estil barroc que aleshores es portava i així va desaparèixer de la seva vida tot allò que els va semblar inconvenient. Per exemple, perquè pogués ser considerada “la santa de la raça”, no hi havia ni rastre de la seva sangjueva.

L'origen de la correcció política era acabar amb els prejudicis i la discriminació. Avui encara té aquesta funció?

L'objectiu actual és consolidar el poder polític o el sistema econòmic d'una minoria i perquè això passi cal aconseguir convèncer la majoria que això va a favor del seu interès i aferrar la capacitat crítica, ja que només aquesta podria demostrar que “el rei va nu”, és a dir, que el que presenten com a bé públic és molt particular.

Això vol dir que avui la correcció política no afavoreix la convivència?

Per a poder conviure cal coincidir. No tot acord és dolent per principi. Al contrari, de

La correcció política és una dictadura?

fet, no parlem per entendre'ns, és a dir, per arribar a una entesa? I aquest acord raonat inclou el respecte al dissident, perquè qui raona és conscient dels límits del seu propi raonament. El problema és quan la coincidència no és el resultat d'un ús responsable de la llibertat o de la raó crítica sinó de la pertinença a la tribu. Aquesta identitat tribal no atén a raons sinó a sentiments, tòpics o prejudicis que considera el dissident o al diferent, un enemic. En aquest sentit, el romanticisme va ser molt il·lustratiu.

Per què?

Durant aquest moviment hi va haver qui — com va ser el cas del filòsof alemany Herder —, per oposar-se a la política napoleònica que volia imposar com fos a Europa una política basada en els ideals revolucionaris de llibertat, igualtat i fraternitat, no se li va acudir res més que convocar elements tan irracionals com la sang i la terra, o tan passionals com la religió i la llengua. I amb aquesta quàdrupla es va forjar un tipus d'identitat nacional que per les seves creients encarna la correcció política i no afavoreix certament la convivència.

En aquest moment és exagerat afirmar que la correcció política s'ha convertit en una tirania?

La correcció política, quan més discreta és la seva presència, més tirantitza. En aquests moments la seva tirania és particularment extrema. Avui la correcció política es pot anomenar de moltes maneres, però, en aquest moment, allò que la caracteritza és haver segrestat el temps. Cal tenir en compte que cada societat té un ritme diferent: el ritme de l'Edat Mitjana discorria a pas de l'home; la música de Beethoven, a la velocitat del tren; la de Mahler, al de l'avió. El nostre ritme és el d'internet, que circula a la velocitat de la llum. El temps que valorem és el de la instantaneïtat. Això explica la tirania de l'instant. Avui, val allò que impacta, el xoc. El valor més important d'una notícia, fins i tot sent falsa, és que agiti. I això significa la mort de l'experiència (que suposa un temps lent per poder digerir l'esdeveniment) i el triomf de les vivències que són com un xoc. Aquesta tirania de l'instant priva de valor i de significació el passat i el futur. Això explicaria, per exemple, perquè

la nostra societat està pensada per a joves i sans, no per a vells o malalts, tampoc per a les generacions futures. La tirania de les xarxes socials afecta la qualitat dels discursos: d'una banda, premia l'ocurrència sobre el raonament i, de l'altra, afavoreix des de l'anonimat la crítica despietada.

Segons vostè quines raons poden explicar la consolidació i domini del pensament políticament correcte?

La correcció política compta amb una base que inclou fins i tot aquells que volen desfer-se de la seva influència. Fa uns dies El Roto publicava una vinyeta molt il·lustrativa. Sobre el dibuix d'un imaginari profeta figurava aquest text: "He trobat la vacuna!", diu el profeta. "Quina és?" li pregunten. "Una altra forma de viure", els respon; però el prenen per boig. La vacuna contra la covid-19 és "una altra forma de viure", a la qual ningú vol renunciar. Ningú vol privar-se del cotxe, la possibilitat de viatjar sense límits, el consumisme... és a dir, ningú vol renunciar a una forma de vida que anomenem "progrés". Ara bé el progrés convertit en un model d'existència no és gratuït perquè suposa un espoli de la natura i el sacrifici dels més febles. Aquesta forma de vida explica la devastació del virus doncs considera, en nom del sacrosant principi del benefici, que les despeses en la sanitat pública són un malbaratament. Doncs bé, la ideologia del progrés és també una de les que honestament combat el virus, d'aquí la dificultat d'intentar acabar amb ell. La vacuna consistiria en una forma de vida més respectuosa amb la natura, més austera, amb menys cotxes i creuers i alguna cosa que encara no comprenem. Per això al profeta d'El Roto el prenen per boig.

Hi ha persones que denuncien que hi ha temes que queden fora de l'agenda, del debat polític per no ser políticament correctes. Hi estaria d'acord?

Per entendre els límits que imposa la correcció política no només a l'agenda política sinó a l'exercici de la llibertat, caldria parlar de l'abast de la crítica. Confonem crítica amb l'actitud del crític que jutja una peça teatral, per exemple, a partir dels seus propis criteris. Aquests criteris, per molt crítics que siguin, esdevenen el tribunal

“El pensament políticament correcte no és ingenu, té una estratègia teòrica basada en la raó instrumental”

de l'obra de l'artista. En això prefereixo seguir Walter Benjamin, el qual entenia la crítica com l'expressió de les exigències de la pròpia obra d'art. En un drama, per exemple, calen personatges que demanin realitzar-se. La crítica consisteix a acompanyar-los fins al final en el seu desig de plenitud. A la correcció política no li va aquesta exigència crítica ja que no reconeix més realitat que la que ella mateixa projecta. No sap escoltar.

A nivell personal i col·lectiu quines eines tenim per escapar d'aquesta possible dictadura del políticament correcte?

Un professional amb tècniques heterodoxes pot anar en contra de la doxa dominant; però aquesta mateixa persona, com a ciutadà, pot posar per davant la pertinença tribal al valor de la persona; i, culturalment, pot estar totalment imbuït de la ideologia mundial del progrés. Cal estar atents i desenvolupar molt sentit autocrític. Per alguna cosa Kierkegaard deia: "l'individu es pot equivocar, però la massa sempre s'equivoca". Tampoc està malament la invitació de Benjamin a "raspallar la història a contrapèl" perquè la història que ens expliquen oblida més que transmet. Per escapar de la tirania de la doxa, res com el judici. Per alliberar-se de la pressió del ramat, res com descobrir l'autoritat de l'altre.

La correcció política és una dictadura?

MARIA CARME JUNYENT

Directora del Grup d'estudi de Llengües Amenaçades de la UB

GÈNERE I CORRECCIÓ POLÍTICA

La noció “políticament correcte” en la llengua va aparèixer molt poc després del que, en aquell moment, se’n deia “llengua no sexista”. Tot i que ambdues propostes han coincidit sovint i ara s’acostumen a presentar com a “llengua inclusiva”, de fet conceptualment persegueixen objectius diferents. En el cas del políticament correcte se cercaria la no discriminació, mentre que en el cas de la llengua no sexista, l’objectiu seria la visibilització.

Potser també cal dir que ambdues propostes es fonamenten d’una manera o d’una altra en una hipòtesi més aviat dubtosa: que canviant la llengua canviem el món. Val a dir que aquesta suposició no s’ha demostrat mai. No es coneix cap cas en què canviant la llengua es canviï el món. Més aviat la cosa va a l’inrevés: totes les llengües canvien, sempre, i una de les forces d’aquestes modificacions és el canvi social. És a dir, si “metgessa” ha passat de significar “dona del metge” a “dona que exerceix la medicina” no és perquè hagi canviat la llengua sinó perquè ha canviat la societat. I la llengua ho reflecteix.

Aquesta mena de canvis es produeixen contínuament en el lèxic i, tret de creacions que no hi veuen gaire enllà, no modifiquen el funcionament de la llengua. Em refereixo a creacions com ara “donatge” per homenatge o “monomarental” per monoparental. Només que vulguem traduir la primera al castellà ja es veu que el joc de paraules és incompreensible, i pel que fa a la segona, no deixa de ser curiós que el políticament correcte en anglès consistís a substituir *single mother* per *single parent*. Però no estem parlant de lèxic.

Hi ha una qüestió molt rellevant i que no hauríem de perdre mai de vista. La llengua és la realització d’una

capacitat humana que ens caracteritza com a espècie: el llenguatge. De fet, que es parli de “llenguatge no sexista” o “llenguatge inclusiu” ja mostra que no s’ha reflexionat gaire sobre la qüestió, perquè si del que estem parlant és de característiques del llenguatge i no de la llengua, aleshores el canvi no és possible, llevat que ens proposem canviar l’espècie. I bé, fins i tot si el que volem és canviar l’espècie, ¿hauríem d’esperar que el canvi fos un procés d’adaptació o bé l’obediència a un disseny? Perquè això és el que està passant amb la llengua.

Ningú es pot inventar una llengua

Si hi ha un fet evident, en la mesura que tots el podem constatar, és que les llengües funcionen com funcionen més enllà de la voluntat dels parlants, o, com diu Umberto Eco “la llengua, per definició, va on vol anar, cap decret que vingui de dalt, ni per part de la política ni per part de l’acadèmia, pot aturar el seu camí i fer-la desviar cap a situacions que es pretenguin òptimes”. Ningú no es pot inventar una llengua, però suposant que algú ho faci i a més a més sigui tan pervers de transmetre-la als fills, s’adonarà que el seu invent adquireix una sèrie de característiques que fa que allò sigui una llengua i no el que ell havia inventat. Això és el que observem en la formació de criolls, per exemple. Aquest fet explica per què els canvis estructurals induïts no són sostenibles; per què és impossible mantenir un discurs amb desdoblaments sense caure en contradiccions o per què l’anomenat femení genèric acaba produint missatges incompreensibles i, de passada, ocultant les dones.

La cosa que passem per alt quan intentem manipular-la és que la llengua, recordem-ho, com a realització d’una capacitat humana universal, és la demostració més clara que tots som iguals. No hi ha cap llengua millor que una altra, ni més desenvolupada, ni més rica. Totes són iguals. I això

La correcció política és una dictadura?

fa encara més incompreensible que les vulguem modificar artificialment, com si volguéssim emular l'amputació d'un pit de les amazones per poder disparar millor amb l'arc.

Masclisme i llengua

En la nostra cultura ja fa anys que patim un malentès segons el qual la classificació dels substantius en masculins i femenins correspon a una divisió entre mascles i femelles. Ni el fet evident que tots els substantius tenen gènere i només en un percentatge mínim es pot relacionar amb el sexe, ni tan sols el fet que, fins i tot quan es refereix al sexe, no hi ha una correlació masculí-mascle, femení-femella (pensem en tots els animals inclosos en el gènere femení: girafa, pantera, hiena...), res que contradigui aquesta idea sembla que s'hagi de tenir en compte. De fet, aquí sembla que s'hagi optat pel principi que diu que la millor manera de demostrar una hipòtesi és ignorar tot el que hi vagi en contra.

I hi ha un altre fet que situa la correlació gènere-sexe en l'àmbit de l'eurocentrisme més tronat. La suposició que el masculí correspon al gènere no marcat com a conseqüència de l'heteropatriarcat no té resposta per a una qüestió fonamental: si el masclisme està relacionat amb el gènere, com és que el trobem en totes les cultures, tinguin o no tinguin gènere en la llengua? O, si les solucions que es proposen són per combatre el masclisme, ¿com és que en les cultures on la llengua ja funciona com el que proposen no es percep cap diferència pel que fa a la igualtat entre homes i dones? La immensa majoria de llengües del món no te res que s'assembli al gènere. Entre les que en tenen, ens podem trobar des de llengües en les quals homes i dones pertanyen al mateix gènere fins a llengües en les quals el gènere "femení" és el no marcat, és a dir, inclou als homes. Tot això és ignorat sistemàticament pels que decreten tants canvis contra l'arquitectura de la llengua. I, per cert, ara ja hi comença a haver reivindicacions per part de feministes parlants de llengües sense gènere contra el binarisme que imposa aquesta divisió.

La visibilització de la dona

I per què les propostes han estat aquestes i no unes altres? Doncs perquè ens hem doblegat davant de l'imperialisme lingüístic. La idea que el masculí oculta les dones surt de la lingüística feminista dels anys 70 als EUA. Ja sabem que el monolingüisme imposa un biaix difícil de combatre, i més si es tracta de la llengua de l'imperi. El fet que en anglès no hi hagi gènere condiona totes les propostes que s'han fet, perquè el problema que es planteja és el de la visibilitat de les dones. Potser el que ens hauriem de plantejar és si el gran parany no és, de fet, la visibilització. Les feministes del moment es queixaven que, quan es parla de *writers*, *lawyers*, etc., no sabíem si s'estaven referint a homes o a dones i per això aquí surt la proposta dels desdoblaments. Però aleshores ens trobem amb advocades que volen ser advocats, actrius que volen ser actors, o una feminista com Maria Mercè Marçal que vol ser poeta i no

poetessa. Per què? Doncs per què s'adonen que la suposada visibilització és, de fet, una estigmatització.

La necessitat que et vegin sorgeix inevitablement del fet que no hi ets, perquè si hi ets, ja et veuen. L'altra paradoxa és que, quan hi ets i et veuen (secretàries, infermeres, hostesses...) aleshores el femení sembla una discriminació. Totes aquestes paradoxes no són més que el resultat de voler manipular un instrument —la llengua— que, per sort, té les seves pròpies regles. I aquestes regles no les han modificat ni els canvis socials més radicals o profunds. Ni la Revolució Russa ni la Revolució Francesa, per esmentar-ne només dos casos, van implicar cap canvi estructural en la llengua perquè, al capdavant, aquests canvis induïts només poden ser el somni d'un dictador.

Com que tot acaba arribant, ja arribarà, però ara resulta que en ciutats com Amsterdam, Nova York o Londres s'han suprimit els desdoblaments en al·locucions públiques perquè han constatat, d'una banda, que discrimina les dones i, d'altra banda, que exclou els que no se senten ni una cosa ni l'altra. És allò del binarisme: si tots hem de ser homes o dones, no podem ser res més. Abans d'esmerçar tants recursos a fer malbé un instrument que ha demostrat la seva eficàcia i versatilitat des de sempre, ¿no seria més productiu aprendre a acceptar l'altre tal com és i a veure'l com a igual amb la confiança que, si ho fem, la llengua ja farà el seu camí i ho reflectirà?

M. Carme Junyent és professora de la Facultat de Filologia i directora del Grup d'estudi de Llengües Amenacades de la Universitat de Barcelona

La correcció política és una dictadura?

ANTONI JANER

Periodista i filòleg clàssic

LA TIRANIA DEL LLENGUATGE
POLÍTICAMENT CORRECTE

El ciberespai és el millor reflex de l'actual tirania del llenguatge políticament correcte, que està minant la llibertat d'expressió. Abans, si volies opinar, havies d'escriure una carta al diari o cridar a la ràdio. Ara, a Internet, ja tenim el nostre propi altaveu i, per tant, suposadament gaudim de més llibertat d'expressió. Però no és així. Les xarxes socials s'han convertit en les noves fogueres de l'Edat Mitjana, on es cremaven els indesitjables. S'ha trencat l'antic pacte social, que era la cortesia. Per sort, quan sortim el carrer, ens adonem que la gent no està tan crispada com a Twitter. I aquest és el problema: pensar que Twitter és el batec majoritari de la societat. Hem d'anar en compte amb els ciberintoxicadors. Ja n'avisà Umberto Eco: "Les xarxes socials donen dret a parlar a legions d'idiotes que abans parlaven només al bar després d'un got de vi. Abans eren silenciats ràpidament, ara tenen el mateix dret a parlar que un premi Nobel. És la invasió dels idiotes [...] El drama d'Internet és que ha promogut el beneit del poble al nivell de portador de la veritat".

Ja fa temps que els mitjans de comunicació se senten eclipsats per la xarxa. Les jerarquies informatives s'han esbucats. Ara un referent intel·lectual és aquella persona que més seguidors té a Twitter. I com més cridi, més en tindrà. Una de les principals víctimes de tanta cridòria és la llibertat d'expressió en forma de "postcensura". El terme ha estat encunyat pel periodista d'*El Confidencial* Juan Soto Ivars, autor del llibre *Arden las redes: postcensura y el nuevo mundo virtual* (Debate, 2017). La "postcensura" no segresta publicacions o prohibeix concerts, sinó que fa emmudir veus dissonants per por a patir un linxament digital. D'aquesta manera, la censura ja no emana del poder, sinó de la mateixa societat.

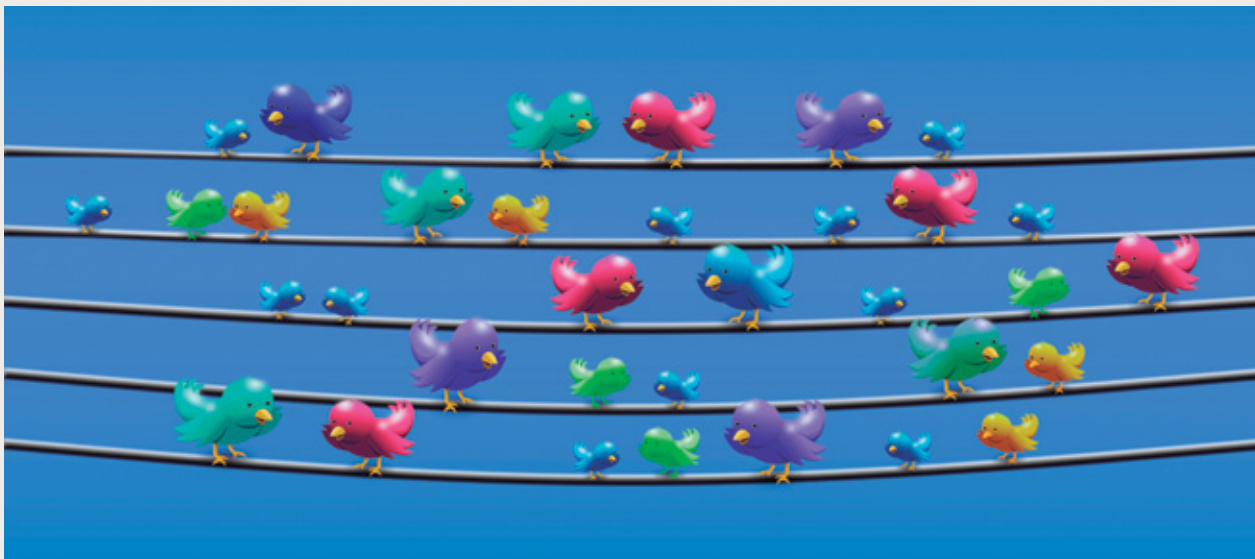
En l'era de les hiperactives xarxes socials, vivim coartats per una nova Policia del Pensament orweliana. Cada dia milers de vilatans virtuals carregats de prejudicis ens censuren enarborant la religió de l'estèril discurs políticament correcte. A cop d'insult, tothom s'ofèn perquè es creu tenir raó. Són persones que cada matí guaiten a la xarxa a la recerca d'algun comentari amb el qual escandalitzar-se. Volen indignar-se de manera ràpida, com qui busca excitació exprés en pàgines porno. I com més adeptes de la "tribu" tenen a la seva indignació, més avalats se senten per continuar pontificant des de la "rectitud" i desqualificant les opinions de qui pensa diferent.

Al segle V aC, Sòcrates tenia clar que només mitjançant el diàleg i, per tant, el contrast d'opinions, podem il·luminar els nostres pensaments d'acord amb la famosa inscripció del frontispici del temple de Delfos: "Coneix-te a tu mateix". Aquest diàleg només es pot establir des de la humilitat intel·lectual i el respecte cap a la diferència. Els únics límits de la llibertat d'expressió són la mentida i l'odi. I la millor vacuna contra els ciberintoxicadors és la indiferència.

Soto recorda que, si prohibim a un individu que deixi d'expressar-se com si fos un racista, ell ho continuarà essent, i educarà els seus fills perquè també ho siguin, independentment del que diguin els mitjans o l'escola. A vegades la prohibició fins i tot pot reforçar conviccions considerades "intolerables". Si una persona, per exemple, fa un acudit contra l'Església, els catòlics de seguida l'acusaran de blasfem. Això, però, farà que ell encara se senti més orgullós del seu ateisme.

Per sort, el món sempre estarà ple d'individus amb opinions incòmodes per molt que els vulguem silenciar amb la correcció política, que sempre depèn del criteri de cadascú. Assistim, però, al conegut fenomen de l'"aldeïtzació" de la societat. A les xarxes socials només acabem veient la

La correcció política és una dictadura?

gent que pensa com nosaltres. Mitjançant els seus algoritmes, Facebook o Twitter tendeixen a ensenyar-nos menys coses amb les que sap que no estarem d'acord. Així, tancats en reconfortants bombolles, evitem el repte de la contradicció i ens creiem que tot el món pensa com nosaltres. Aquesta perversa autocomplaença també té un nom: “hedonisme cognitiu”. El seu autor és Jordi Ibáñez, professor d'Humanitats de la UPF de Barcelona i coordinador del llibre *En la era de la posverdad* (Calambur, 2017).

La simplicitat ens agrada

L'“hedonisme cognitiu” al·ludeix a una percepció de la realitat que no respon a la racionalitat sòlida i contrastada, sinó al desig que les coses siguin d'una manera i no d'una altra. Si tan sols fem cas d'allò del que ja estem convençuts, correm el perill de tenir només un punt de vista que potser que no sigui el correcte. La discrepància ens horroritza i sembla que canviar d'opinió estigui prohibit. Preferim tenir una visió simplificada d'una realitat del tot polièdrica que només acceptem quan s'ajusta als nostres desitjos. La realitat a la carta és el signe dels nous temps. Ja tenim televisió a la carta, ràdio a la carta o cinema a la carta. Igualment es fa periodisme a la carta. És el periodisme de trinxera al servei d'una ideologia que va en contra de la deontologia de l'ofici, que cerca contraposar versions d'un fet pel bé de la sempre inescrutable veritat.

L'“hedonisme cognitiu” és pobresa cognitiva, però també narcisisme en estat pur. Gaudim en veure ratificades les nostres “assenyades” opinions en els mitjans, mentre que ens escandalitzem i ens divertim alhora quan l'“enemic” diu “barbaritats”. Considerem que una notícia és falsa quan no combrega amb els nostres postulats. Bé ho sap Donald Trump, que veu *fake news* pertot arreu. Instal·lats permanentment en la nostra zona de confort, patim de miopia intel·lectual. Com a éssers gregaris que som, busquem aduladors i ens movem per consignes que alimenten el nostre fanatisme ideològic.

El principal problema de la “postcensura” i de l'“hedonisme cognitiu” és que coacciona i castra l'esperit crític. Tant si som d'esquerres com de dretes, fa que no puguem qüestionar certs dogmes per por a ser considerats uns traïdors. Si som independentistes no podem qüestionar el Procés, perquè, si no, ens acusaran d'espanyolistes. Si som feministes, no podem fer cap observació crítica al moviment de la dona, perquè ens titllaran de masculistes. Som sospitosos, per tant, de coses que no som. Amb aquest reduccionisme ens estem condemnant a la intel·lectualitat més monolítica i mediocre. Sepultant l'heterodòxia, no hi ha espai per als matisos o la ironia. O tot és blanc o negre. El trist pensament binari de bons i dolents s'ha imposat. “Equidistant” ja s'ha convertit en un insult.

Mentre hi hagi tanta vanitat i ofuscació mental en nom d'“allò correcte”, continuarà havent-hi fogueres inquisitorials a Can Twitter. Ara més que mai, amb tant de soroll mediàtic, cal reivindicar el lliure albir. El filòsof Joan Garcia del Muro rebla el clau: “Democràcia no vol dir uniformitat de pensament sinó celebració de la diferència”.

Antoni Janer és periodista, filòleg i autor de *'Mitologia per a profans'* (Publicacions Abadia de Montserrat, 2020)

“Sepultant
l'heterodòxia, no
hi ha espai per als
matisos o la ironia.
O tot és blanc
o tot és negre”

La correcció política és una dictadura?

—
QUIM BRUGUÉ

Catedràtic de Ciència Política de la Universitat de Girona

DIRÉ EL QUE EM SEMBLI, PETI QUI PETI

El fet de comportar-se i parlar de manera políticament correcta no és una bona carta de presentació. Aquest políticament correcte desprèn un flaïr de falsedat, d'un esgrima dialèctic propi de la Cort però allunyat de la vida real de les persones. Denota, també, manca de valentia, convertint-se en una mena d'escut que impedeix dir les coses tal com són. Com tots sabem que són. En realitat, sobretot en un context de generalitzat descrèdit de la política, resulta lògic mirar amb meyspreu allò que anomenem políticament correcte. Fins i tot podríem considerar que si algú és o s'expressa en termes políticament correctes... mala senyal. El políticament correcte, en definitiva, ens impregnaria de la brutícia que caracteritza de manera més general l'activitat política.

Tanmateix, no comparteixo aquesta perspectiva. El políticament correcte no només no és un atribut menyspreable sinó que, al contrari, és un ingredient fonamental pel bon funcionament de la democràcia. L'essència del model democràtic de govern es troba en la seva capacitat per a propiciar un diàleg entre els diferents i per a canalitzar-lo cap a decisions que inevitablement expressen fràgils punts d'equilibri. Una tasca delicada i que, entre d'altres coses, exigeix unes determinades formes. Sovint ens hem referit a la democràcia com aquell sistema on ens hem de posar d'acord sobre la manera d'abordar el desacord. I és en aquest acord inicial sobre les formes de la discussió política on el políticament correcte hi tindria un lloc rellevant.

Es pot pensar que comportar-se o parlar de manera políticament correcta resulta fals i poruc, però també podem considerar que expressa la certesa d'un ús

ponderat de les pròpies posicions i la valentia de respectar la dels altres. En democràcia, no es tracta de renunciar a les pròpies conviccions sinó d'expressar-les sense ofendre ni desqualificar les dels altres. No és covardia, és més aviat un compromís destinat a facilitar la convivència. No és falsedat, és mantenir oberts els ponts de diàleg sense els quals és impossible arribar a la riba de la democràcia. La democràcia té una dimensió substantiva que s'expressa a través dels valors de la igualtat i la llibertat; però també una dimensió instrumental, unes regles i unes normes de comportament sense les quals aquests valors quedarien com pures invocacions retòriques.

Una manera de mantenir les formes

En aquest sentit, els professors de la Universitat de Harvard Steven Levitsky i Daniel Ziblatt, en el seu llibre *Why Democracies Die?* afirmen que els principals perills per la democràcia es troben avui en l'abús de les posicions de poder institucional i en la pèrdua de respecte als adversaris polítics, ja convertits en autèntics enemics als quals se'ls pot dir tot allò que pensem malgrat sigui políticament incorrecte. Sense un comportament i un llenguatge políticament correcte ens trobem en una situació més propera a la guerra que a la política i, per tant, resulta del tot normal dinamitar els ponts i emboscar als enemics per aniquilar-los. No es tracta de conivència sinó de vèncer, de manera que allò que hem anomenat políticament correcte no és més que una nosa.

Tradicionalment, per tant, allò políticament correcte era com l'oli que permetia un adequat funcionament de la maquinària democràtica. En el dia a dia, a les fàbriques i als carrers, podien produir-se friccions fins i tot violentes, però de la política democràtica s'esperava que mantingués les formes, que sostingués els ponts que ens permeten

La correcció política és una dictadura?

conviure malgrat les nostres diferències. Avui això sembla que s'ha acabat. Ja no volem ni salvar els ponts ni conviure amb els que no comparteixen les nostres idees i els nostres interessos. Preferim separar-nos i derrotar-los, i en aquest combat l'obligació de mantenir les formes no ens ajuda gens.

Què és avui políticament correcte?

No és doncs estrany l'actual rebuig que manifestem pel políticament correcte. Fins i tot podríem donar-li la volta i pensar que allò que avui resulta políticament correcte és precisament la brutalitat de l'insult, l'acusació descarjada i sense matisos, l'ús sense escrúpols de la mentida, o l'afirmació simplista convertida en arrenca política. Fixem-nos sinó en com utilitzem el terme "bonisme", convertit ja en una acusació que llancem sobre tots aquells que pretenen calmar les aigües i rebaixar el to de la disputa. Partim de l'arrel semàntica de bondat per construir una acusació. Ser bo ja no és políticament correcte, perquè no és un atribut que esperem dels soldats. Ras i curt, el políticament correcte és vergonyós quan convertim la política en una guerra.

Potser n'estic fent un gra massa amb el símil bèl·lic, però certament la crisi d'allò políticament correcte coincideix amb l'entronització de la política del "tot s'hi val".

Una política que menysprea les formes educades i que prefereix els insults, que s'estima més una mentida que aconseguir milers de 'm'agrades' que una veritat sempre menys agraïda, o que descredita el tediós debat parlamentari i opta per la piulada popular i difamatòria. El políticament correcte implica ara expressar sense por les posicions intolerants, oblidant que la tolerància és la

“La correcció política no només no és un atribut menyspreable sinó que és un ingredient fonamental pel bon funcionament de la democràcia”

La correcció política és una dictadura?

principal virtut de la democràcia. El políticament correcte avui implica declamar als quatre vents veritats com temples, quan tots sabem que la veritat és quelcom molt més modest i esquívol. El políticament correcte és avui no mossegar-se la llengua, ignorant tot allò que sabem sobre les normes d'educació que faciliten la convivència. I sí, el políticament correcte és també mostrar tot el nostre menyspreu cap els nostres enemics, sense dissimulacions ni vergonyes. Un políticament correcte que es presenta com una reivindicació d'honestedat i que, de fet, està conduint la nostra societat al fil del precipici.

Una nova visió

El vell políticament correcte, avui menyspreat, era potser una mica melindrós, però servia per construir un espai compartit, mentre que el nou políticament correcte s'ha dotat del valor de la gallardia i, de passada, ha optat per ocupar un espai que no vol compartir amb els altres. Les paraules del políticament correcte ja no invoquen els valors de la prudència o la moderació. Cap invocació al respecte justifica que ens expressem amb cautela. Tampoc esperem comportaments bondadosos ni acceptem falses equidistàncies. Preferim les paraules contundents i els comportaments decidits. Unes preferències que no només impregnen l'anomenada classe política sinó, més important, també les actituds polítiques i els comportaments electorals dels ciutadans.

Els mateixos Steven Levitsky i Daniel Ziblatt ens llançaven una severa advertència en afirmar que aquells que destruiran la democràcia en el futur estan avui essent escollits a les urnes democràtiques. Estan essent escollits per una ciutadania que utilitza el seu vot des de la ira i la rancúnia, expressant desitjos de guerra i venjança que

haurien estat inaudits fa unes dècades. La nostra és una societat empenyada i que no s'està de romanços, una societat que afirma haver-se deslliurat de la presó del políticament correcte i que, en realitat, s'abraça a la intolerància i assumeix l'agressivitat com un ingredient bàsic de la seva lluita. Una societat sense valors i, per tant, una societat que tendeix a l'autodestrucció perquè tots reivindicuem fer i dir allò que ens sembli, peti qui peti.

Quim Brugué és catedràtic de Ciència Política de la Universitat de Girona

“El vell políticament correcte, avui menyspreat, era melindrós, però servia per construir un espai compartit, mentre que el nou s'ha dotat del valor de la gallardia”

La correcció política és una dictadura?

SALVADOR CARDÚS

“Discutir la correcció política et posa ‘fora de la llei’”

El professor de Sociologia de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la UAB ens adverteix dels perills de criticar la correcció política.

TEXT: MARIA COLL / FOTOGRAFIA: ALBERT SALAMÉ

Qui decideix què és i què no és políticament correcte?

La correcció política és el resultat d'un procés en què intervenen molts actors i, per tant, no hi ha una voluntat personal o institucional que decideixi. No hi ha conspiració, per dir-ho així. A més, els límits de la correcció política són canviants. Per entendre'n el funcionament podríem recórrer a les teories sobre com es construeix l'“opinió pública” i com s'imposa, i en particular les d'Elisabeth Noelle-Newmann sobre l'espiral del silenci i la por a l'aïllament. La correcció política és una forma de censura del pensament que impedeix expressar en llibertat allò que no hi encaixa. I els seus perfils, els seus límits, depenen de les hegemonies ideològiques de cada moment, dels qui actuen com a censors en contra dels qui s'aparten d'aquestes hegemonies. Finalment, cal tenir en compte que la coacció de la correcció política no arriba a tothom de la mateixa manera: no és el mateix una taverna de barri perifèric que una aula universitària.

En el seu origen el políticament correcte pretenia acabar amb els prejudicis i la

discriminació de les minories. Avui encara té aquesta funció?

L'infern està empedrat de bones intencions! De fet, la correcció política no és estrictament cap novetat. Què era si no allò de la cortesia, o certs preceptes d'urbanitat, en un context conservador? Tota hegemonia ideològica estableix què es pot pensar, dir i fer, i què no. I el seu èxit no depèn de la seva capacitat de castigar, sinó d'aconseguir que s'interioritzi la prohibició i que s'assumeixi com a correcte, com a “natural”. És allò que coneixem com a violència simbòlica i que implica interioritzar la norma externa com a cosa pròpia. Ara bé, amb el nom de “correcció política”, efectivament, coneixem el resultat d'una hegemonia ideològica progressista, amb voluntat de combatre la discriminació i a favor de la igualtat de determinades minories. I, sobre el paper, aquesta és encara la seva funció. Una altra cosa són les conseqüències no volgudes, o no esperades, de la correcció política.

Actualment, el políticament correcte afavoreix la convivència o limita la llibertat de pensament i d'expressió?

Les dues coses alhora. Al capdavant, la convivència exigeix certes cauteles a l'hora d'expressar opinions i fins i tot actituds, gestos. Erving Goffman, per exemple, parlava de la “desatenció cortès”, és a dir, el fer veure que no veiem determinades diferències que poden ser incòmodes evidenciar-les. Fa pocs hi havia un anunci a la premsa sobre com relacionar-se amb un tartamut: era tota una guia de “desatenció cortès”. Però pot acabar produint l'efecte contrari: si determinades idees i malestans no es poden expressar, poden acabar afavorint moviments i partits que es presentaran com a representants d'allò que està prohibit. Els èxits de Donald Trump als EUA o de Vox a Espanya, tenen molt d'això.

El periodista anglès, Anthony Browne, en el ‘Ridículament correcte’ (La Campana Editorial), del qual vostè en va fer el pròleg, parlava “del perill totalitari de la correcció política”. Comparteix aquesta advertència?

Browne, com vaig explicar al pròleg, va escriure un “pamflet” en el sentit anglosaxó de la paraula. És a dir, un llibre amb voluntat

La correcció política és una dictadura?

de polemitzar per denunciar els abusos de la correcció política. I també cal entendre la seva denúncia en el context anglosaxó, en què la correcció política s'imposa de manera més estricta. Quan vaig anar a fer de professor a la Universitat de Stanford, el primer que vaig haver de fer és superar un curs en línia sobre com actuar per evitar l'assetjament sexual, que era tot un manual de la correcció política que s'aplica en aquella universitat. Però sí, comparteixo aquesta advertència. I he de confessar que jo mateix no em sento lliure d'expressar tot el que penso en determinats àmbits de l'anàlisi social a causa del risc de quedar fora de la correcció política acadèmica i veure afectada la meua reputació.

En el pròleg vostè avisava també que amb el políticament correcte “no jutgem arguments sinó argumentadors”. Així, doncs, el debat queda anul·lat?

Efectivament. La correcció política, amb la seva voluntat de protegir determinats col·lectius, se situa en un pla moral que s'imposa als fets i els arguments. Hi ha idees que són bones per qui les sosté o dolentes per si assenyalen determinats col·lectius, no per la consistència dels seus arguments. I si els fets desmenteixen determinats supòsits de la correcció política, doncs se sospita dels fets! En realitat, es comprova una vegada més la força del prejudici, encara que aquest sigui un prejudici políticament correcte.

Segons un estudi publicat al ‘Journal of Personality and Social Psychology’ les coses no políticament correctes ens atrauen perquè ens semblen més autèntiques, però, en canvi, tendim a la correcció política. Té una explicació aquest comportament?

La incorrecció política, quan és reconeguda com a tal, té l'atractiu de qualsevol forma de transgressió. Com quan s'explica un acudit masclista o racista en un àmbit reduït i discret, amb la complicitat de saber que allò que es diu és impresentable. Un altre exemple: per què sembla més “autèntic” qui parla barroerament i amb renecs que qui procura emprar un “bon parlar” formalment contingut? La transgressió

sempre sembla més autèntica! En altres entorns socials, la incorrecció política pot ser vista com a una forma d'autenticitat en el sentit que, si no ha estat interioritzada, és sentida com a una imposició arbitrària. Posem un exemple: si comparteixes la ideologia animalista és impossible que defensis l'afició als toros, però si no la comparteixes i t'imposen la prohibició, qui defensi l'afició pot ser vist com un “valent” que “s'atreveix a dir el que pensa”.

Podem fer alguna cosa per no ser esclaus del políticament correcte, per no caure fins i tot en l'autocensura?

El límit sempre són les actituds intransigents. A mi no em sembla malament que ens movem dins d'un determinats límits de la correcció política per evitar el llenguatge ofensiu i discriminador. Com no em sembla malament que s'evitin els renecs i trobo bé que siguem cortesos. I si d'això se'n vol dir autocensura, què hi farem: és un preu a pagar per a una bona convivència. Però si aquesta correcció política impedeix un pensament crític, si ens allunya dels fets, si s'imposa autoritàriament, llavors tenim

“Hi ha objectius a favor de la igualtat que no poden ser encarats amb discursos benpensants, moralistes o condescendents”

un problema. Mantenir una actitud crítica, particularment envers les pròpies conviccions, és sempre un exercici complicat. En qualsevol cas, sempre cal combatre el pensament simple que defuig la complexitat de tota realitat social.

Abans ja ho apuntava. Alguns líders populistes, com el president dels Estats

La correcció política és una dictadura?

Units, Donald Trump, avui afirmen abandonar els missatges no políticament correctes. Aquest és un altre perill?

Un dels atractius de Trump és que el seu pensament groller el fa veure, en alguns entorns, com a autèntic i proper. En canvi —i jo era als Estats Units durant les eleccions del 2016— la Hillary Clinton semblava falsa a causa de la seva correcció formal. És també el cas de l'Abascal de Vox, probablement tan conservador com el Casado del PP, però més “autèntic”. Atenció, però, també podem dir que hi ha un discurs d'esquerres populista, demagògic, que es presenta com a transgressor de la correcció política conservadora i, en determinats entorns, funciona també amb el valor de l'autenticitat.

En el tema del políticament correcte quin paper juguen avui les xarxes socials?

Les xarxes socials s'estan carregant tots els codis formals que coneixíem fins ara, emparades en l'anonimat i la rapidesa. Només excepcionalment permeten converses enraonades. Hi predomina l'insult, l'exabrupte, l'ofensa. Per tant, no és un espai de correcció política ordenat sinó un espai d'informalitat que només pot ser analitzat a partir de l'anàlisi de dades massives. No conec, encara, cap estudi sobre com funcionen les censures i les autocensures a Twitter, Facebook o a Instagram, i potser caldria fer-lo. El que sabem és que en contra d'una imatge d'obertura i llibertat, a la xarxa ens comportem de manera molt endogàmica i gregària.

Quan va sortir el llibre de Browne, Vicenç Villatoro va confessar que també li hauria volgut agradat escriure sobre el tema però no tenia ganes que l'apedreguessin. Denunciar el políticament correcte demana un toc de valentia?

I tant! És que discutir els principis de la correcció política et posa, com qui diu, “fora de la llei”. Jo he viscut episodis d'atacs greus a la xarxa, i fins i tot a la premsa, per haver transgredit alguns d'aquests principis. I com que els atacs no són a les idees sinó a la persona, és a dir, no et pots defensar amb arguments sinó que per justificar-te t'obligarien a parlar de tu mateix, preferiries evitar aquesta mena de confrontació. És una batalla perduda abans de començar. D'aquí aquesta idea de “perill totalitari” com ho qualificava Anthony Browne en el seu llibre.

Hi ha temes que avui haurien d'estar sobre la taula del debat polític però respecte els quals el políticament correcte imperdeix parlar-ne obertament?

Sí, sobretot per poder encarar millor molts dels objectius propis la mateixa correcció política. De la mateixa manera que un espia no pot fer bé la seva feina si en lloc de dir la veritat del que sap es dedica a contentar qui el paga, hi ha objectius a favor de la igualtat i la no discriminació que no poden ser encarats amb discursos benpensants, moralistes o condescendents. Per posar un exemple amb poc risc per part meva: cal combatre el populisme políticament

“

Jo mateix no em sento lliure d'expressar tot el que penso a causa del risc de quedar fora de la correcció política acadèmica i veure afectada la meva reputació”

correcte que pressuposa que tots els de “sota” són bona gent honesta i virtuosa, sempre maltractats pels qui són “dalt”, polítics o empresaris, que es dona per descomptat que són tots una colla de corruptes i pocavergonyes. Però això et fa impopular. No diré pas quins són els principals tòpics de la correcció política actual, però són fàcils de desemmascarar: són aquells als quals es recorre per explicar-ho tot, incloses les causes d'una pandèmia!

WONG
PERFORMANCE

www.wongsport.com

QÜESTIONS ESSENCIALS

IGNASI LLOBERA

El Mal és més fàcil de conèixer que el Bé

Tots ens hem preguntem moltes vegades què és el millor que podem fer. Molt sovint no ens posem d'acord entre nosaltres sobre quina és la millor opció. Molts filòsofs han reflexionat sobre la vida bona i el Bé.

Hans Jonas (1903-1993), un filòsof alemany jueu que es va exiliar als Estats Units poc abans de la Segona Guerra Mundial, ens proposa que comencem per pensar el Mal enlloc de només pensar el Bé. Segons l'autor, tots sabem què és el que no volem molt abans de descobrir què volem.

A *El principi de responsabilitat* (1979), ens fa adonar de les noves possibilitats que ens brinda la ciència i la tècnica modernes. Amb elles, les nostres accions adquireixen una magnitud que ens obliga a repensar l'ètica. En concret, ens adverteix que ara ja és possible que una sola guerra acabi amb tota la humanitat: la guerra nuclear és el mal que cal evitar. Per això proposa que el primer imperatiu de l'ètica sigui "que hi hagi humanitat".

Per sort, la vida quotidiana de la gran majoria de nosaltres no ens planteja la possibilitat de fer explotar una bomba atòmica, tot i que potser sí que algunes de les nostres accions individuals i col·lectives tenen conseqüències terribles per persones properes i llunyanes en el temps i en l'espai (malgrat que no en siguem conscients). Fins i tot, potser la suma de moltes petites accions té conseqüències catastròfiques per a l'ecosistema i per a la humanitat.

Ara, el que voldria subratllar són les implicacions pràctiques de la tesi de Jonas segons la qual "ens resulta més fàcil el coneixement del *malum* que el coneixement del *bonum*". Si això és cert, a l'hora de prendre una decisió o a l'hora d'arribar a un acord, és interessant que ens preguntem quin és el mal que cal evitar: l'identificarem i ens posarem d'acord més ràpid. Com diu l'autor, això no ens donarà una resposta completa, però sí que ens indicarà un primer pas molt útil que hem d'aprofitar.

"Ens resulta més fàcil conèixer el Mal que el Bé. Per tant, a l'hora d'arribar un acord cal preguntar-nos: quin mal cal evitar?"

El Mal

Mols filòsofs han debatut al llarg de la història sobre aquest concepte. Què és el Mal avui? Quin paper juga respecte el Bé?

ALBERT BOTTA

El Mal i el compromís cínic en la intempèrie

La Filosofia fa preguntes últimes. Té una atracció com de vertigen, perquè ens aboca a l'abisme que hi ha sota la quotidiana tranquil·litat d'anar tirant. Filosofar no lliga amb veritats patentades. Les receptes i seguretats estan en ideologies i religions (i pseudociències). Els cínicos grecs són crítics amb les convencions i s'estimen més la intempèrie intel·lectual i social que no pas a ells mateixos. Cínic ve de gos, *kynós*, i s'hi assimilen per a denunciar els fums d'excel·lència que s'autoconcedien a Grècia. El sentit de cínic va degenerar fins a la connotació negativa actual. Amb el Mal podem ser cínicos en els dos sentits, l'honest i el cara dura.

Som bons o dolents per naturalesa? L'humà neix o es fa? Segons Aristòtil som socials per naturalesa. Hobbes fa seu el clàssic de l'humà com a llop per a l'humà. Rousseau postula la bondat innata i una societat corruptora, però l'ideal del bon salvatge és quimèric: els comptats casos d'infants salvatgins mostren que mai no es pot créixer sense contacte social.

Però ja socialitzats i humanitzats, podem optar per no-optar, per no-decidir per compte propi, per obeir sense ni pensar i amb tota legalitat i cinisme. Sartre enuncia la condemna a ser lliures per a decidir. Des d'un compromís cristià (i cinisme en sentit original), Lluís Duch remarca l'ambigüitat humana, a cavall entre la possibilitat del Bé i del Mal. Optar per comprometre's i reconèixer l'altre, o fer-se l'indiferent i "passar". O deshumanitzar els altres. El cinisme modern es fa l'orni; és la simplicitat, la banalitat del Mal, descrita per Arendt en el judici d'Eichmann. El Mal és fer cara de burro, acceptar el marc mental preparat pel poder i instal·lar-nos en la indiferència. O entretenir-nos i refusar el pensar per compte propi, com diu Agnes Heller.

Un exemple: podem visualitzar les càrregues policials sense veu i jutjar-les críticament, o legitimar-les escoltant i fent propi un discurs oficial aliè.

"El Mal és fer cara de burro, acceptar el marc mental del poder, instal·lar-nos en la indiferència o refusar pensar per compte propi"

**SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA**

**FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI**

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

Harmonia i pau a través de l'esport i la música

La proposta del mestre bengalí, Sri Chinmoy, basada en la meditació, la concòrdia, la disciplina i l'alegria espiritual, ha convençut milers de persones seguidores de diverses religions.

REDACCIÓ

La veritable religió té una qualitat universal. [...] El perdó, la compassió, la tolerància, la fraternitat i el sentiment d'unitat són els signes d'una veritable religió". Aquestes paraules, escrites pel mateix Sri Chinmoy, expliquen l'ànima pacifista i reconciliadora de la seva espiritualitat. Malgrat ser educat en la tradició hindú durant la seva infantesa a Bangladesh, va considerar que la seva única religió era l'"Amor de Déu". L'any 1964 va emigrar als Estats Units, on va començar a fer conferències a diverses universitats i va publicar llibres sobre espiritualitat. La seva proposta va tenir molt bona acollida. A finals dels 70 ja havia inaugurat centres a diversos estats i arribaria a la xifra de 350 arreu del món. Fins a la seva mort, el 2007, el van seguir milers de devots i va mantenir amistat amb personalitats com Nelson Mandela, Teresa de Calcuta o Desmond Tutu.

Però quin era el seu missatge? Sempre va promoure un camí espiritual cap a Déu mitjançant la pregària i la meditació. Estava convençut que compartint la bona voluntat, la inspiració als altres i servint a la humanitat es podia transformar el món. I, pensava que per això no calia una retirada completa, sinó portar una existència disciplinada —sense drogues, ni alcohol, ni sexe—. L'objectiu era aconseguir a través de la meditació guiada l'alegria espiritual interior en comptes del plaer.

Les dades de la seva biografia són sorprenents: mil cinc-cents llibres, 115.000 poemes i vint mil cançons, dues-centes mil pintures i gairebé vuit-cents concerts per

la pau. Una de les seves passions, entesa com a expressió d'agraïment diví, era la música. Tocava la flauta i l'*esraj*, instrument de corda indi. El 1984 va començar a fer concerts gratuïts a favor de la pau; el més gran, celebrat a Montreal, va aplegar dinou mil persones.

Curiosament, sobretot en els darrers anys, una de les seves indumentàries més habituals va ser el xandall. També considerava l'esport com una forma de netejar la ment i un canal per propagar la pau. Personalment practicava l'atletisme i, a partir dels 54 anys, l'halterofília. Va organitzar diversos actes esportius, però el més conegut va ser la *World Harmony Run* (1987), una cursa anual per a l'amistat internacional. En aquesta carrera, un equip internacional trasllada una torxa, símbol de l'harmonia, per més de cent països.

Finalment el 1991, també va crear la seva pròpia organització humanitària, la qual avui encara dona ajuda sanitària i educativa a diversos països del món.

PROFESSOR A L'ONU

El 1970, Chinmoy va començar a fer classes de meditació a la seu de les Nacions Unides de Nova York. Durant 37 anys empleats i diplomàtics de l'organització van acudir setmanalment a aquestes sessions. Més de 700 ambaixadors, membres del Congrés dels Estats Units i representants de diverses religions van ser presents a la cerimònia d'homenatge que la institució li va retre en aquest mateix edifici després de la seva mort.

HISTÒRIES DE PAU

Pallassos sense fronteres

Fa més de 25 anys que **Jaume Mateu i Montserrat Trias** van acceptar fer una estada en un camp de refugiats, origen de l'entitat.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Xavier Garí de Barbarà és doctor en Història i professor de la UIC

Els pallassos mai no han tingut fronteres i quan les han trobat s'han dedicat a desfer-les. Fa més de 25 anys que va sorgir a Catalunya una organització no governamental del tot original, única i pionera al món, que va vincular ambdós conceptes: pallassos i fronteres. Pallassos sense Fronteres té seu a quinze països del món i des de casa nostra organitza espectacles còmics plens de sensibilitat i humanitat en zones de conflicte, violència i injustícia. La finalitat fonamental és tan senzilla com valuosa: aportar vida on hi ha mort, esperança on hi ha patiment, i alegria on hi ha tristot.

Tot va començar, com en tants grans projectes que es fan imprescindibles, quan un expert, uns presumptes ignorants i una experiència gairebé casual, van coincidir en la mateixa lucidesa. I així fou com el gran expert català en estudis de pau i conflictes,

Vicenç Fisas, va suggerir en diverses ocasions al gran pallasso català, Tortell Poltrona, la idoneïtat de què els *clowns* visitessin, més que no pas ell (especialista en processos de pau, gestió de conflictes i construcció de pau), els camps de refugiats. En segon lloc, l'any 1992 alumnes de l'Escola Projecte de Barcelona, en el marc d'unes jornades de pau, van proposar espontàniament a la companyia del pallasso català fer una estada en un camp de refugiats de l'antiga Iugoslàvia, davant l'inici d'una guerra que fou cruenta i va fer tornar el genocidi i la neteja ètnica al continent europeu.

I així va ser quan dos coneguts pallassos, i parella en la vida real, Jaume Mateu (Tortell Poltrona) i Montserrat Trias (Senyoreta Titat), al capdavant de la Companyia Circ Cric, van decidir acollir la proposta i fer realitat una experiència que els va portar a crear Pallassos sense Fronteres.

Avui, tota la família Mateu-Trias treballa bolcada en el món del *clown*, la protecció i difusió de les arts del circ a Catalunya i la vocació solidària i humanitària d'aquest art. Pallassos sense Fronteres col·labora amb multitud de companyies i pallassos voluntaris que recorren el món repartint somriures, alegria i esperança, i bocins de vida en indrets profundament trencats per la violència i la destrucció. Com sempre, reben molt més del que pensaven donar. I, com sempre també, la vida no és res si no hi ha estima i esperança. O, si més no, alegria.

EL CONTE

ELISENDA FLO

Il·lustrat per

JAVIER BUSTAMENTE

L'esmorzar

Bon dia— saluda la dona de l'entrada.
—La puc ajudar?
—Bon dia— respon la senyora Ribot—. Em dic Fina i he vingut a esmorzar.

La dona de l'entrada se la queda mirant sense saber què pensar. Pel seu aspecte diria que ha vingut a fer una donació en comptes d'esmorzar. La senyora Ribot fa dos anys que s'ha quedat vídua. El matrimoni, tots dos d'origen pròsper, no havia tingut descendència i havien portat el que es diria una vida regalada. Vida que pot seguir portant la vídua gràcies a la previsió del seu difunt marit. Malgrat aquesta falta de preocupacions un rau-rau instal·lat ben endins se li fa cada vegada més present.

Els matins dels diumenges, vestida amb abric de visó, barret de campana, bossa de mà i unes sabates que la fan més alta del que realment és, els dedica a voltar sense rumb fix per veure si això l'alleuja. En una d'aquestes passejades descobreix un edifici antic rehabilitat. A fora, una cua de gent s'espera per entrar-hi. Un estrany impuls l'empeny. Davant seu dos germans d'aparença beneïta i ungles ennegrides s'aparten bocabadats fent passadís, però la senyora no es mou. Si qualsevol de les amistats de la senyora Ribot l'hagués vist minuts després esmorzant en companyia d'aquell parell pensarien que la mort del seu marit l'ha trastocat.

Tampoc s'ho haguessin cregut mai els dos germans. Quan, el Samuel i el Roc, van escapar del centre on s'havien criat somiaven en viure aventures com les del llibre de Tom Sawyer que els hi llegia d'amagat sor Feliça, però aviat van descobrir que la realitat sovint és més dura que la ficció. Sort en van tenir del Salvador, un vagabund rondinaire amb qui van coincidir una nit de pluja a l'aixopluc d'un portal, que els va fer mig de pare i els va ensenyar a sobreviure en aquest món obscur que tothom fa veure que no existeix.

Un dia van saber d'un centre on servien esmorzars, es podien dutxar si volien i disposar de roba que la gent benestant ja no feia servir. Això de dutxar-se a ells no els hi preocupava gaire, perquè sempre han tingut certa al·lèrgia a l'aigua i al sabó; però només la visió de poder esmorzar a taula i canviar els vells parracs que duïen per roba de senyors elegants els va animar.

Cada diumenge al matí fan cua davant la porta del centre. Una persona els rep i els demana unes dades mínimes. Després passen a la sala on se serveixen els esmorzars. Una vegada servits busquen amb la mirada una taula on asseure's. Des del dia que van coincidir a la mateixa taula amb la dona elegant de rostre sever han repetit la cerimònia. Qui primer troba una taula lliure guarda lloc a la resta. S'asseuran i menjaran. Mai s'han dit res, no els cal. Silenci trencat per converses alienes, dents que masteguen i xarrupades. Quan acabin s'aixecaran també sense dir-se res, primer la dona, després ells. Sortiran i s'allunyan, esperant retrobar-se el diumenge següent.

Uns quants diumenges després, de camí cap a casa, comença a ploure i la senyora Ribot compta quantes monedes du dins la bossa de mà i decideix agafar l'autobús. Assseguda al costat de la finestra mira distreta a través del vidre mentre es posa la mà dins la butxaca esquerra de l'abric i ressegueix amb els dits les inicials S.R. brodades al mocador que hi du sempre a dins. Els ulls se li humitegen A mesura que l'autobús avança el cos es relaxa. Baixa a la parada de la placeta i enfila cap al carrer que du al passatge de cases unifamiliars. S'atura a la tercera de mà dreta.

Només entrar li ve un calfred que desapareix quan la Beka se li acosta saltironejant i remenant la cua. Penja l'abric i deixa el barret i els guants sobre la consola. Amb la bossa de mà va a la galeria que dona al pati interior, encén la calefacció i s'embolcalla amb un xal. Entra a la cuina i de la bossa treu l'entrepà que li han donat el Samuel i el Roc. El desembolica i posa en un platet el pernil dolç deixant el pa sobre el marbre. Torna a la galeria i s'arrauleix al sofà mentre observa com la Beka menja del platet fent uns sorollets de pur plaer. Pensa en l'esforç dels dos germans per vèncer aquella al·lèrgia a l'aigua i al sabó que creien que mai superarien i en el seu rau-rau que s'ha anat esmoreint a força d'esmorzars de diumenges. Val més deixar-ho tot ben lligat es diu. Demà trucaré al notari.

Una secció elaborada
en col·laboració amb

ILLÉ
LABORATORI DE
LLETRES
ESCOLA D'ESCRITURA A BARCELONA

IMATGE EN CREIXEMENT

“Hi ha mirades que no et deixen indiferent... i sense saber exactament el motiu vols recordar-les, i potser així la teva mirada també canvia una mica”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d'Instagram una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

Darrere de cada producte de proximitat que ens ha arribat a taula aquestes últimes setmanes hi ha l'esforç dels nostres pagesos, ramaders i pescadors per a una alimentació de qualitat.

**La compra de proximitat ens beneficia a tots.
Ara, producte local.**

